

უცხოური ფულადი ვალდებულება

გოჩა ოყრეშიძე
ადვოკატი

I. შესავალი

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის („სსკ“) 389-ე მუხლმა ბევრი კრიტიკა დაიმსახურა ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაში. კერძოდ, კრიტიკის უმთავრესი წყარო გახდა მოსაზრება, რომ სსკ 389-ე მუხლის ტექსტი ეწინააღმდეგება ნომინალიზმის პრინციპს.¹ თუმცა, შესაძლოა, აღნიშნული კრიტიკა, მეტწილად, განპირობებული იყოს მუხლის შინაარსის არასწორი გაგებით.

ჯერ კიდევ 2000-იანი წლების დასაწყისში ქართულ სასამართლო პრაქტიკაში გახშირდა შემთხვევები, როდესაც კრედიტორი სსკ 389-ე მუხლზე აპელირებით ითხოვდა მოვალეს შეთანხმებით დადგენილ ნომინალზე მეტი თანხა დაკისრებოდა, რაც ზოგიერთმა სასამართლომ

¹ ნომინალიზმის პრინციპის თანახმად, ნომინალში გამოხატული ფულადი ვალდებულება უნდა შესრულდეს ამავე ნომინალის მიხედვით, ფულის ერთეულის მსყიდველობითი ღირებულება კი უმნიშვნელოა. ხშირად პრინციპი გამოიხატება ფორმულით ევრო = ევრო, დოლარი = დოლარი. BeckOK BGB/Grothe, 57. Ed. 1.2.2020 Rn. 12, BGB § 244 Rn. 12. პრინციპის პრაქტიკული მნიშვნელობა იმაში მდგომარეობს, რომ ფულის ერთეულის მსყიდველობითი ღირებულების შეცვლის მიუხედავად, მოვალე ვალდებულია დააბრუნოს მიღებული ნომინალი. ერთი შეხედვით ისე ჩანს, რომ სსკ 389-ე მუხლი ეწინააღმდეგება ნომინალიზმის პრინციპს, ვინაიდან მუხლის თანახმად კურსის ცვლილებისას „მოვალე ვალდებულია გადაიხადოს იმ კურსით, რომელიც შეესაბამება ვალდებულების წარმოშობის დროს.“

გაიზიარა და დააკმაყოფილა.² სამოქალაქო კოდექსის პირველი კომენტარი პრობლემას შემდეგნაირად აყალიბებს:

² მაგალითად, საქართველოს უზენაესი სასამართლო ერთ-ერთ საქმეში არ ეთანხმება სააპელაციო სასამართლოს მიერ სსკ 389-ე მუხლის საფუძველზე ვალდებულების მოცულობის გაზრდას. სუსგ №3კ/411, 26/07/2000 [„მართალია, სააპელაციო სასამართლო თავის გადაწყვეტილებაში პირდაპირ არ მიუთითებს ამ მუხლის გამოყენებაზე, მაგრამ სარჩელის მოთხოვნას ლარის კურსის ცვალებადობის შესაბამისად როცა აკმაყოფილებს და მხარეს ხელშეკრულებით გათვალისწინებული დავალიანების ნაცვლად გადიდებული რაოდენობის თანხის გადახდას აკისრებს ცხადია, ამას ახდენს სამოქალაქო კოდექსის 389-ე მუხლის შინაარსის არასწორი გაგებით, ამასთან სათანადო დასაბუთების გარეშე.“]; მსგავსი შემთხვევა დაფიქსირდა სხვა საქმეებშიც. სუსგ №3კ/551-01, 27/06/2001 [„სააპელაციო სასამართლოს მიერ სამოქალაქო კოდექსის 389-ე მუხლის გამოყენებაც არასწორია. აღნიშნული მუხლი არეგულირებს ფულადი ერთეულის კურსის შეცვლისას ფულად ვალდებულებით ურთიერთობებს, მაგრამ აღნიშნული როდი ნიშნავს იმას, რომ კანონის მითითებული ნორმა გამოიყენება ლარით გადახდის ვალდებულებითი ურთიერთობის მოწესრიგების დროს, მაშინ, როცა არც კურსი და არც ვალუტა არ შეცვლილა. ... აქედან გამომდინარე საკასაციო პალატას მიაჩნია, რომ სააპელაციო პალატას სამოქალაქო კოდექსის 389-ე მუხლზე დაყრდნობით და ინფლაციის გათვალისწინებით არ უნდა მოეხდინა მოპასუხისათვის თანხების გადასახდელად დაკისრება.“]; სუსგ №3კ/614-01, 18/07/2001 [„სწორია კასატორის მითითება იმის შესახებ, რომ სააპელაციო სასამართლოს არ უნდა დაეკმაყოფილებინა მოსარჩელის მოთხოვნა ინფლაციის გათვალისწინებით. ინფლა-

სასამართლოების პრაქტიკაში 389-ე მუხლის შინაარსი განსხვავებული პრეცედენტების წყარო გახდა და ამისი ერთ-ერთი მიზეზი ისაა, რომ მასში არც ისე ნათლად და ცალსახადაა გამოკვეთილი ფულადი ვალდებულების შესრულების მსოფლიო პრაქტიკაში აღიარებული ფუძემდებლური პრინციპი, რომელსაც ნომინალიზმის პრინციპი ჰქვია. საკითხავია, რა უნდა ვიგულისხმოდ 389-ე მუხლის პირველი წინადადების შინაარსში, კერძოდ, ფულის ერთეულის გაზრდის ან შემცირების, ანდა ვალუტის შეცვლის ქვეშ და რა შედეგებს იწვევს იგი მხარეთა ურთიერთობაში?³

საკითხში სიცხადის შეტანა სცადა საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ, რომელმაც 2000 წლის ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში განმარტა, რომ „ფულადი ვალდებულებების შეს-

ციის შესაბამისად გადახდის საკითხთან დაკავშირებით, საკასაციო პალატამ ჯერ კიდევ 2000 წლის 5 აპრილს გამოტანილ გადაწყვეტილებაში (სს ქუთაისის „ბ.-სა“ და სს „ქ.-ის“ შორის დავასთან დაკავშირებით) მისცა განმარტება.“⁴; სუსგ №3კ-734-02, 26/06/2002 [„სააპელაციო სასამართლომ ასევე არ გაიზიარა საქალაქო სასამართლოს მოსაზრება ლარის კურსის დაცემის შესახებ და მიუთითა, რომ სამოქალაქო კოდექსის 389-ე მუხლის შესაბამისად მოვალე ვალდებული იყო, დაებრუნებინა ფულის ნიშნის იგივე რაოდენობა, რამდენიც სესხად მიიღო. ... სწორია სააპელაციო სასამართლოს მოსაზრება იმის შესახებ, რომ საქალაქო სასამართლომ არასწორად გამოიყენა სამოქალაქო კოდექსის 389-ე მუხლი და ლარის ინფლაციის გათვალისწინებით სესხად გაცემული ლარის უკან დაბრუნება გადაწყვიტა. მოცემულ შემთხვევაში სააპელაციო სასამართლომ სწორად მიუთითა, რომ სამოქალაქო კოდექსის 389-ე მუხლის შესაბამისად მოვალე ვალდებული იყო, დაებრუნებინა იგივე რაოდენობის თანხა რაც სესხად იქნა გაცემული, ვინაიდან ლარის ინფლაცია არ განუცდია.“]. იხ. ასევე: ჭანტურია ლ., საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი მესამე (2001) 345; ჭეჭელაშვილი ზ., სახელშეკრულებო სამართალი (2010) 149; მესხიშვილი ქ., სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი III (2019) 551.

³ ჭანტურია ლ., საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი მესამე (2001) 345-346.

რულების დროს სამოქალაქო კოდექსის 389-ე მუხლის გამოყენება შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა ადგილი აქვს დენომინაციას ანუ ფულის ერთეულის (კურსის) გაზრდას ან შემცირებას. ასევე, ვალუტის შეცვლას და ეროვნული ვალუტის ჰიპერინფლაციას.“⁴

⁴ სუსგ №3კ/428, 05/04/200. აღსანიშნავია, რომ სსკ 389-ე მუხლზე მსჯელობისას ხშირად გაურკვეველი რჩება ტერმინების მნიშვნელობა. უშუალოდ სსკ 389-ე მუხლი იყენებს შემდეგ ტერმინებს: (1) ფულის ერთეულის (კურსი) გაზრდა/შემცირება; და (2) ვალუტის შეცვლა. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკასა და იურიდიულ ლიტერატურაში სსკ 389-ე მუხლზე მსჯელობისას არ არის ნათელი კონკრეტულად რა იგულისხმება ტერმინებში „დენომინაცია“, „ვალუტის კურსი“, „ვალუტის შეცვლა“ და „ვალუტის ჰიპერინფლაცია“. მაგალითად, ზოგადად, ფულის დენომინაცია მისი კუპიურა (მაგ. 5 ლარიანი კუპიურა, ან 1 დოლარიანი კუპიურა). Denomination, Black's Law Dictionary (10th ed. 2014) [„1. რაღაცისთვის სახელის დარქმევა; ... 3. მონეტაზე, ბეჭედზე ან ქაღალდის ფულზე გამოსახული ღირებულება.“]. შესაბამისად, ფულის დენომინაცია (ან, თუნდაც, დენომინაციის ცვლილება) კუპიურაზე გამოსახული ციფრის ცვლილებაა. თუმცა, ტერმინი „დენომინაცია“ უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკაში სხვა და სხვა მნიშვნელობით გამოიყენება: „სსკ-ის 389-ე მუხლის გამოყენება შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა ადგილი აქვს დენომინაციას, ანუ ფულის ერთეულის (კურსის) გაზრდას ან შემცირებას. ასევე, ვალუტის შეცვლას და ეროვნული ვალუტის ჰიპერინფლაციას.“ სუსგ №ას-1298-2018, 22/03/2019; სუსგ №ას-1328-2019, 18/09/2020. თუმცა, თავად უზენაესი სასამართლო მიუთითებს, რომ „ფულის კურსი ნიშნავს ერთი ქვეყნის ფულის ერთეულის ღირებულებას, გამოხატულს სხვა ქვეყნის ფულის ერთეულით.“ სუსგ №3კ/614-01, 18/07/2001; სუსგ №3კ/467-01, 27/06/2001; სუსგ №3კ/551-01, 27/06/2001; სუსგ №3კ-305-2000, 14/07/2000. შესაბამისად, დენომინაცია არ უნდა ნიშნავდეს „ფულის ერთეულის (კურსის) გაზრდას ან შემცირებას.“ ამის საპირისპიროდ, უზენაესი სასამართლო რამდენიმე საქმეში უფრო სწორად განმარტავს დენომინაციის მნიშვნელობას: „[დენომინაცია] გულისხმობს, ქაღალდის ფულის ნიშნების სახელის გამოცვლას და მათი ნომინალური ღირებულების შემცირებას.“ სუსგ №ას-831-831-2018, 22/03/2019; სუსგ №ას-

აღნიშნულ მიდგომას ერთხმად იზიარებს უზენაესი სასამართლოს შემდგომი გადაწყვეტილებებიც.⁵

იურიდიულ ლიტერატურაში სსკ 389-ე მუხლთან დაკავშირებით ყურადღება, ძირითადად,

1162-2018, 08/02/2019; სუსგ №ას-1269-1189-2017, 15/12/2017.

⁵ სუსგ №3კ/305, 14/07/2000 [„მითითებული კანონიდან გამომდინარე ფულის ერთეულის გაზრდა ან შემცირება გულისხმობს ფულის რეფორმას, რაც ფულის სისტემის განმტკიცებისათვის გატარებული სახელმწიფო საკანონმდებლო აქტია, რომლის შედეგად ქვეყანაში ფულის მოქმედი სისტემიდან სხვა სისტემაზე გადასვლა ხდება. ამ დროს მიმოქცევიდან ამოიღება გაუფასურებული ფული და მის ადგილს იკავებს ახალი ფული, იცვლება ფულის ერთეული, ან მისი ოქროს შემცველობა, რის შემდეგ დგინდება ფულადი ერთეულის, ფულის ნიშნის ფორმა და ეროვნული ვალუტის კურსი. ფულის კურსი კი ნიშნავს ერთი ქვეყნის ფულის ერთეულის ღირებულებას გამოხატულს სხვა ქვეყნის ფულის ერთეულით. ვალუტის შეცვლა გულისხმობს ქვეყანაში არსებული ფულის ნიშნის შეცვლას.“]; სუსგ №3კ/411, 26/07/2000 [„პალატა თვლის, რომ ფულადი ვალდებულების შესრულების დროს სამოქალაქო კოდექსის 389-ე მუხლის გამოყენება შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა ადგილი აქვს დენომინაციას, ანუ ფულის ერთეულის (კურსის) გაზრდას ან შემცირებას, ასევე, ვალუტის შეცვლას და ეროვნული ვალუტის ჰიპერინფლაციას.“]; სუსგ №3კ/551-01, 27/06/2001; სუსგ №3კ/467-01, 27/06/2001; სუსგ №3კ/614-01, 18/07/2001; სუსგ №3კ-734-02, 26/06/2002; სუსგ №3კ-774-02, 23/10/2002; სუსგ №3კ-371-03, 20/05/2003; სუსგ №3კ-693-03, 02/07/2003; სუსგ №3კ-667-03, 30/07/2003; სუსგ №ას-310-604-04, 04/06/2004; სუსგ №ას-292-573-03, 22/07/2004; სუსგ №ას-1074-1320-04, 16/11/2004; სუსგ №3კ-1484-02, 18/10/2005; სუსგ №ას-870-1138-05, 09/03/2006; სუსგ №ას-86-530-06, 11/09/2006; სუსგ №ას-1096-1125-2011, 06/10/2011; სუსგ №ას-1512-1427-2012, 01/12/2014; სუსგ №ას-130-122-2017, 24/03/2017; სუსგ №ას-1269-1189-2017, 15/12/2017; სუსგ №ას-54-54-2018, 13/02/2018; სუსგ №ას-1162-2018, 08/02/2019; სუსგ №ას-831-831-2018, 22/03/2019; სუსგ №ას-1298-2018, 22/03/2019; სუსგ №ას-1826-2018, 10/04/2020; სუსგ №ას-1328-2019, 18/09/2020.

ნომინალიზმის პრინციპზეა გამახვილებული. მაგალითად, სამოქალაქო კოდექსის 2019 წლის კომენტარი სსკ 389-ე მუხლთან დაკავშირებით მიუთითებს, რომ „ნორმა, თავისი სიტყვასიტყვითი დანიშნულებით ნომინალიზმის პრინციპისაგან განსხვავებულ ნებს ადგენს. ... კურსის ყოველი ცვლილება გამოიწვევს ფულადი ვალდებულების გადაანგარიშებას ვალდებულების წარმოშობის დროს არსებული კურსის მიხედვით, რაც დაუშვებელია და ეწინააღმდეგება ნომინალიზმის პრინციპს.“⁶ მსგავსი კრიტიკაა გამოთქმული სსკ 389-ე მუხლის თაობაზე დაწერილ სხვა ნაშრომებშიც.⁷

⁶ მესხიშვილი ქ., სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ნიგნი III (2019) 550, 553. აღსანიშნავია, რომ ახალი კომენტარი არა მხოლოდ აცდენილია მუხლის რეალურ შინაარსს, არამედ განმარტების პრინციპულად მცდარ მეთოდებს იყენებს. კერძოდ, ავტორი მიუთითებს, რომ სსკ 389-ე მუხლი ეწინააღმდეგება ნომინალიზმის პრინციპს, „რაც დაუშვებელია.“ თუმცა, სსკ 389-ე მუხლი სამართლის წყაროა, [სსკ მუხლი 2, „ნორმატიული აქტების შესახებ“ კანონის მუხლი 2(1), 2(2), 7(2)(გ) მუხლები], ნომინალიზმის პრინციპი კი, მისი იურიდიული თუ ეკონომიკური მნიშვნელობის მიუხედავად, არ არის სამართლის წყარო. ჭანტურია ლ., სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი (2011), 41 [„კონტინენტური ევროპის სამართალში კანონი სამართლის უმაღლესი წყაროა.“]. შესაბამისად, თუკი საუბარია წინააღმდეგობაზე, ეს ნომინალიზმის პრინციპი ეწინააღმდეგება სსკ 389-ე მუხლს და არა პირიქით. სამწუხაროდ, არა მხოლოდ იურიდიულ ლიტერატურაში, არამედ სასამართლო პრაქტიკაშიც შეიმჩნევა კანონის ნორმათა უგულებელყოფის მანკიერი ტენდენცია, როცა მოსამართლეს ნორმა უსამართლო ან, სხვაგვარად, მიზანშეუწონელი ეჩვენება და მას უგულებელყოფს. ითვალისწინებდა რა კანონმდებელი ამგვარ საფრთხეს, სსკ 4(2) მუხლში პირდაპირ მიუთითა, რომ „სასამართლოს არა აქვს უფლება უარი თქვას კანონის გამოყენებაზე იმ მოტივით, რომ მას კანონის ნორმა უსამართლოდ ან არაზნეობრივად მიაჩნია.“ თუმცა, როგორც აღმოჩნდა, თავად სსკ 4(2) მუხლიც არ არის უგულებელყოფისგან დაზღვეული.

⁷ დუნდუა ლ., ნომინალიზმის პრინციპის სამართლებრივი ბუნება, თემიდა, სამეცნიერო-პრაქტიკული ჟურნალი, №9(11)-2014, 3-12; მესხიშვილი ქ., ვალუტის კურსის ცვლილების ზეგავლენა სამოქალაქო

ავტორის მოსაზრებით, სსკ 389-ე მუხლის მიმართ გამოთქმული კრიტიკა, ძირითადად, განპირობებულია იმ გარემოებით, რომ არ მომხდარა მისი შედარებით სამართლებრივი კვლევა, რის ფარგლებშიც მოხდებოდა ნორმის შედარება სხვა ქვეყნებში მოქმედ ანალოგიურ დანაწესებთან. ამასთან, გარკვეულ შემთხვევებში, საკამათო განმარტებები კეთდება, თავად, ნომინალიზმის პრინციპის თაობაზეც.⁸ წინამ-

ლაქო ურთიერთობებზე, ქართული ბიზნეს სამართლის მიმოხილვა, V გამოცემა, (2016), 2 [„ნომინალიზმის პრინციპს ქართულ კანონმდებლობაში საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 389-ე მუხლი ითვალისწინებს. თუმცა, ნორმის ტექსტი ჯეროვან განმარტებას საჭიროებს, რადგან მითითებული ნორმის შინაარსი წინააღმდეგობრივია და ზუსტად არ ასახავს ნომინალიზმის პრინციპისათვის დამახასიათებელ ნიშნებს.“]; მესხიშვილი ქ., კერძო სამართლის აქტუალური საკითხები, ტომი I (2020), 127-140; ჯაშიაშვილი ნ., ნომინალიზმის პრინციპი და სახელშეკრულებო სამართლიანობა, კერძო სამართლის მიმოხილვა, №2 (2019), 254 [„ნომინალიზმის არსი ის არის, რომ ანგარიშსწორებისას გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება ფულის ნომინალს და არა მის მსყიდველობუნარიანობას. აღნიშნულის საწინააღმდეგოზე მიუთითებს 389-ე მუხლის დანაწესი.“]; ძლიერიშვილი ზ./ცერცვაძე გ./რობაქიძე ი./სვანაძე გ./ცერცვაძე ლ./ჯანაშია ლ., სახელშეკრულებო სამართალი (2014), 261-265.

⁸ არაერთი ავტორი მიუთითებს, რომ ნომინალიზმის პრინციპს საჯარო წესრიგის დამდგენი მნიშვნელობა აქვს. ჭანტურია ლ., საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი მესამე (2001), 348 [„ნომინალიზმის პრინციპი შეიძლება ჩავთვალოთ სამოქალაქო ბრუნვაში საჯარო წესრიგის გამომხატულებად.“]; მესხიშვილი ქ., სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი III (2019) 549 [„ნომინალიზმის პრინციპი სამოქალაქო ბრუნვაში საჯარო წესრიგის გამომხატულებად.“]. აღნიშნულ განმარტებას უზენაესი სასამართლოც ეთანხმება. სუსგ №ას-1162-2018, 08/02/2019, 11.14 [„ნომინალიზმის პრინციპი სამოქალაქო ბრუნვაში საჯარო წესრიგის მტკიცებულება.“]; სუსგ №ას-1298-2018, 22/03/2019, 99 [„საკასაციო პალატა განმარტავს, რომ „ნომინალიზმის პრინციპი“ შეიძლება ჩაითვალოს სამოქალაქო ბრუნვაში საჯარო წესრიგის გამომხატულებად.“]. თუმცა, ეს მითითება დაზუსტე-

ბას საჭიროებს ორი მიმართულებით. პირველ რიგში, ნომინალიზმის პრინციპს ამგვარი სტატუსი არ აქვს ყველა ქვეყანაში (მიუხედავად იმისა, რომ ფულადი ვალდებულების მიმართ მას ქვეყნების აბსოლუტური უმრავლესობა უჭერს მხარს). მაგალითად, ანგლო-ამერიკული სამართალი ნომინალიზმის პრინციპს მხარეთა სახელშეკრულებო ურთიერთობის, მათი ნების და განზრახვის ჩრილში განიხილავს. *Kariv G., Contracts under Monetary Fluctuations: The Legal Effects of Devaluation*, 65 NW. U. L. REV. 533, 541 (1970-1971) [„ნომინალიზმის პრინციპის ყველაზე გავრცელებული დასაბუთება ხელშეკრულების მხარეთა განზრახვაა. როდესაც ჩვეულებრივ ვითარებაში ორი მხარე დებს სესხის ხელშეკრულებას, ისინი ვარაუდობენ, რომ გონივრულ ფარგლებში შენარჩუნებული იქნება ფულის მსყიდველუნარიანობა, რომლის უკან დაბრუნებაც იკისრა მსესხებელმა. გამსესხებელი განზრახ არ კისრულობს კურსის დაცემის რისკს და არც ამგვარი რისკის შესაძლებლობას ითვალისწინებს. დიდი ხნის განმავლობაში ფულის ღირებულება, მართლაც, შენარჩუნდა შედარებით სტაბილურად. შესაბამისად, ნომინალიზმი შეიძლება ითქვას, რომ არის მხარეთა ნორმალური განზრახვის განზოგადება; ვალდებულების კისრება ხდება კონკრეტული ბანკნოტებით და არსებობს მოლოდინი, რომ იმავე ნომინალით დაბრუნდება უკან.“]. ხოლო, იმ ქვეყნებში, სადაც ნომინალიზმის პრინციპი საჯარო წესრიგის ნაწილია, ეს ხდება იმის გამო, რომ ქვეყანა საჯარო სამართლის აქტებით არეგულირებს ფულთან დაკავშირებულ საკითხებს. *Brokelind C. Discussion of Some Legal Issues Raised by the Introduction of the Euro* (CFE Working Paper Series 25, 2004) 10 [„ინგლისში ნომინალიზმი არ გამომდინარეობს ფულის მომწესრიგებელი კანონმდებლობიდან, საფრანგეთისგან და გერმანიისგან განსხვავებით, სადაც საკითხი „საჯარო წესრიგის“ კანონებით (ორდინანსები) არის მოწესრიგებული, ვინაიდან ადგილობრივი ეკონომიკის ზედამხედველ ორგანოებს გააჩნიათ თავიანთ ტერიტორიაზე ფასების გარკვეული ასპექტების რეგულირების უფლება.“]. მეორე რიგში, ნომინალიზმის პრინციპი, არსებითად, მნიშვნელოვანია შიდა კანონმდებლობის დონეზე, სადაც ქვეყნის ინტერესია ხელი შეუწყოს ადგილობრივი კურსის სტაბილურობას და მის მიმართ ნდობის ამაღლებას. საერთაშორისო სავაჭრო ურთიერთობებში ნომინალიზმის პრინციპის მნიშვნელობა მცირდება. UNIDROIT 1986, PC—Misc 8, 13

[<https://www.unidroit.org/english/documents/1986/study50/s-50-misc-08-e.pdf>] „მე-5 მუხლთან დაკავშირებით, სამუშაო ჯგუფმა გადაწყვიტა მისი ამოღება. სამუშაო ჯგუფის წევრებმა მიიჩნიეს, რომ თუმცა ადგილობრივი კანონმდებლობის დონეზე, შესაძლოა, გამართლებული იყოს ნომინალიზმის პრინციპის აღიარება, რამდენადაც თითოეულ ქვეყანას სურს აჩვენოს საკუთარი ვალუტის სიმყარის მიმართ ნდობა, საერთაშორისო დონეზე არა მხოლოდ არ არსებობს მსგავსი დასაბუთება, არამედ, ასევე, არ იყო ცხადი თუ რა მიმართება იქნებოდა ნომინალიზმის პრინციპსა და ვალდებულებათა გართულების შემთხვევაში ხელშეკრულების მისადაგების ნებს შორის.“]. საჯარო წესრიგის ერთ-ერთი მახასიათებელი არის ის, რომ იგი გამორიცხავს მხარეთა ნების ავტონომიას. სწორედ ამიტომ, ფასთან დაკავშირებული შეთანხმებები კომპლექსურ საკანონმდებლო რეგულირების ქვეშ ექვემდებარება. მაგალითად, გერმანული სამართალი, გარკვეული გამოწვევებით, კრძალავს გარე ფაქტორებზე მითითებით ფულადი ვალდებულების ავტომატურ ცვლილებას. *MüKoBGB/Grundmann*, 8. Aufl. 2019, BGB § 245 Rn. 62-82; *BeckOK BGB/Grothe*, 57. Ed. 1.2.2020 Rn. 17, BGB § 244 Rn. 17-25; *HK-BGB/Reiner Schulze*, 10. Aufl. 2019, BGB § 244 Rn. 12-22; *NK-BGB/Daniela A. Bergdolt*, 4. Aufl. 2021, BGB § 245 Rn. 31-42; *Jauernig/Berger*, 18. Aufl. 2021, BGB §§ 244, 245 Rn. 18-20. ნომინალიზმის პრინციპის კერძოსამართლებრივ ხასიათს კარგად აჩვენებს მხარეთა უფლება შეთანხმებით დააზღვიონ ვალუტის კურსის ცვლილება. *ჭანტურია ლ.*, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი მესამე (2001) 348 „თუკი მხარეები ითვალისწინებენ ფულის კურსის შესაძლო ცვლილებებს, მათ შეუძლიათ ამ ცვლილებათა უარყოფითი შედეგებისაგან თავი დაიზღვიონ სხვადასხვა დათქმებით.“]; *მესხიშვილი ქ.*, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი III (2019) 557. „თუ ნომინალიზმი მხარეთა რეალურ ან ნაგულისხმევ განზრახვაზეა დაფუძნებული, მათ რჩებათ თავისუფლება, რომ სანინალმდეგო განზრახვა ხელშეკრულების პირობებში განაცხადონ, რათა ფულის ერთეულის (კურსის) შედეგებისაგან თავი დაიცვან. თუ ისინი ამ შესაძლებლობას არ გამოიყენებენ, მათ ეკისრებათ რისკიც.“]. შესაბამისად, ნომინალიზმის პრინციპი მიმართულია ბრუნვის სტაბილურობის და მხარეთა ინტერესების დაცვისაკენ. თუკი აღნიშნულ მიზანს ვერ აღწევს, გარკვეულ შემთხვევებში, კანონმდებელი უარს ამბობს ნომინალიზმის პრინციპზე და მხარს

უჭერს ვალორიზმის პრინციპს. ვალორიზმი ნომინალიზმს ორი ძირითადი მიმართულებით ზღუდავს: (1) კურსის არსებითი ცვლილებისას დასაშვებია ხელშეკრულების მისადაგება შეცვლილი გარემოებებისადმი; და (2) ზოგიერთი ფულადი ვალდებულება მიზნად ისახავს კრედიტორისათვის გარკვეული ღირებულების გადაცემას (მაგ. ზიანის ანაზღაურებისას პირვანდელი მდგომარეობის აღდგენა), რა დროსაც ნომინალზე მნიშვნელოვანი ვალდებულების რეალური ეკონომიკური ღირებულებაა. ამიტომ, ასეთ დროს თავად ვალდებულება განსაზღვრავს გადასახდელი ფულის ოდენობას და არა პირიქით. *BeckOK BGB/Grothe*, 57. Ed. 1.2.2020 Rn. 13, BGB § 244 Rn. 13. ეს უკანასკნელი დასაშვებია მაშინ, როცა კრედიტორს გააჩნია ლეგიტიმური ინტერესი ფულადი ვალდებულების ღირებულება დადგინდეს არა ნომინალით, არამედ ვალდებულების რეალური ღირებულებით. *MüKoBGB/Grundmann*, 8. Aufl. 2019, BGB § 245 Rn. 87-88. ერთ-ერთ საქმეში საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ ნომინალიზმის პრინციპი არ გაავრცელა ამხანაგობაში განხორციელებული შენატანის უკან დაბრუნების ვალდებულებაზე. სუსგ №ას-239-564-09, 17/09/2009 [„პალატა მიიჩნევს, რომ სასამართლოს სამოქალაქო კოდექსის 389-ე მუხლი არ უნდა გამოყენებინა. აღნიშნული ნორმა ვრცელდება იმ შემთხვევაში, როდესაც მხარეს აკისრია თანხის გადახდის ვალდებულება. მოცემულ შემთხვევაში მოპასუხეს ბინის აშენება ევალებოდა. დღეისათვის კი თანხის დაბრუნების შემთხვევაში უნდა დაბრუნდეს მოსარჩელის მიერ გადახდილი თანხით აშენებული ფართის ღირებულების შესაბამისი თანხაა.“]. *ძლიერიშვილი ზ./ცერცვაძე გ./რობაქიძე ი./სვანაძე გ./ცერცვაძე ლ./ჯანაშია ლ.*, სახელმწიფო სამართალი (2014) 296-299; *მესხიშვილი ქ.*, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი III (2019) 550 „ნომინალიზმის პრინციპი არ ვრცელდება იმ შემთხვევაში, თუ ვალდებულება, მართალია, გარკვეულ ფულად თანხაშია დაწესებული, თუმცა ეს თანხა ნატურით შესრულების სანაცვლოდ არის დადგენილი, ან საკომპენსაციო თანხაა, ან კიდევ ზიანის ანაზღაურებას ემსახურება. ასეთ შემთხვევაში, ფულადი ვალდებულება უნდა შესრულდეს ნატურით შესასრულებელი ქონების ეკვივალენტურად, მიყენებული ზიანის პროპორციულად, გადასაცემი ქონების ღირებულების შესაბამისად და ა. შ. მაგ., პირს კომპანიისაგან ბინა უნდა მიეღო. კომპანიამ მასზე დაკისრებული ვალდებულება ვერ შეასრულა, თუმცა ბინის ნაცვლად 1 კვ.მ. ფართის კომპენსაციის ვა-

დებარე სტატიის მიზანია მხარი დაუჭიროს მოსაზრებას, რომ, სსკ 389-ე მუხლი აწესრიგებს უცხოური ფულადი ვალდებულების შესრულების საკითხებს და იგი არ ეწინააღმდეგება ნომინალიზმის პრინციპს.

უპირველეს ყოვლისა, ამგვარი ინტერპრეტაცია შეესაბამება სსკ 389-ე მუხლის ტექსტს.⁹ კერძოდ, სსკ 389-ე მუხლის პირველი წინადა-

დებულება იკისრა. საკომპენსაციო თანხად კი 150 აშშ-ის დოლარი განსაზღვრა. კომპანიამ დათქმულ ვადაში ვალდებულება ვერ შეასრულა. პირმა სასამართლოში სარჩელი აღძრა და სარჩელის აღძვრის დროისათვის 1 კვ. მ. ფართის ღირებულების, კერძოდ, 300 აშშ-ის დოლარის ანაზღაურება მოითხოვა. სასამართლომ მიიჩნია, რომ ამ შემთხვევაში არ ყოფილა ფულადი ვალდებულება. ფულადი თანხის გადახდის ვალდებულება მხარემ უძრავი ქონების საკომპენსაციოდ აღიარა, შესაბამისად, გადასახდელი თანხა, როგორც კომპენსაცია, უძრავი ქონების ღირებულების ეკვივალენტური უნდა ყოფილიყო.“]; ჭეჭელაშვილი ზ., სახელშეკრულებო სამართალი (2010) 149 [„აღსანიშნავია, რომ ზოგიერთ თანამედროვე კანონმდებლობაში ნომინალიზმის პრინციპის მოქმედება „შერბილებულია.“ მაგ., ესტონეთის ვალდებულებით-სამართლებრივი კანონის 92-ე მუხლში მითითებულია, რომ ფულადი ვალდებულება უნდა შესრულდეს ნომინალური ღირებულებით გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც კანონი ან ხელშეკრულება სხვაგვარად ითვალისწინებს. ამდენად, მხარეებს ხელშეკრულებით შეუძლიათ გადაუხვიონ ნომინალიზმის ზოგად წესს.“]; დუნდუა ლ., კაკუშაძე გ., კეთილსინდისიერების პრინციპის როლი სასამართლო პრაქტიკის განვითარებაში, GESJ: Jurisprudence | No.1(9) 12-13 [ავტორები განიხილეს 28/11/1923 წლის გადაწყვეტილებას, რომლითაც გერმანიის საიმპერიო უმაღლესმა სასამართლომ „უარყო ნომინალიზმის პრინციპი გერმანულ მარკასთან დაკავშირებით.“]. უშუალოდ ნომინალიზმის პრინციპის თაობაზე ქართულ ენაზე იხ. მელაძე გ., ნომინალიზმის პრინციპი ფულად ვალდებულებებში, შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალი, 12/2020, 70-87.

⁹ კანონის ტექსტი მისი განმარტების ყველაზე მნიშვნელოვანი წყაროა. ლათინურად ეს პრინციპი შემდეგი მაქსიმით გამოიხატება: *A verbis legis non est recedendum* - არ შეცვალო/არ დაშორდე კანონის ტექსტს.

დება საუბრობს კურსის გაზრდაზე ან შემცირებაზე. თუკი კურსი „ნიშნავს ერთი ქვეყნის ფულის ერთეულის ღირებულებას, გამოხატულს სხვა ქვეყნის ფულის ერთეულით,“¹⁰ მაშინ სსკ 389-ე მუხლის პირველი წინადადების გამოსაყენებლად აუცილებელია ტრანზაქციაში ფიგურირებდეს არა მხოლოდ ქართული, არამედ, ასევე, „სხვა ქვეყნის ფულის ერთეულიც.“¹¹ სსკ 383-ე მუხლი, რომელიც ხსნის ფულადი ვალდებულებების შესრულების თავს, პირდაპირ მიუთითებს, რომ „მხარეებს შეუძლიათ ფულადი ვალდებულება დაადგინონ უცხოურ ვალუტაშიც, თუ კანონით ეს აკრძალული არ არის.“¹² როდესაც ვალის ვალუტა არის უცხოური, ხოლო შესრულება ხდება ქართულ ლარში, ავტომატურად ჩნდება კითხვა, თუ რომელი კურსით უნდა მოხდეს უცხოური ვალუტის ქართულ ლარში კონვერტაცია. აღნიშნულ კითხვას პასუხს სცემს სსკ 389-ე მუხლის პირველი წინადადება, რომელიც უპირატესობას ანიჭებს „ვა-

¹⁰ სუსგ №3კ/614-01, 18/07/2001; სუსგ №3კ/467-01, 27/06/2001; სუსგ №3კ/551-01, 27/06/2001; სუსგ №3კ-305-2000, 14/07/2000.

¹¹ ერთ-ერთი ავტორი სსკ 389-ე მუხლის გამოყენების სირთულეზე საუბრისას, სწორედ, ამ გარემოებაზე ამახვილებს ყურადღებას. ჭეჭელაშვილი ზ., სახელშეკრულებო სამართალი (2010) 149-150 [„კანონი არ განმარტავს, რას ნიშნავს „ფულის კურსი“ ანუ არ ამბობს, მისი განმარტებისას უნდა ვიხელმძღვანელოთ თუ არა ეკონომიკური გაგებით, რომლის თანახმადაც ფულის კურსი ნიშნავს ეროვნული ვალუტის მიმართებას უცხოურ მყარ ვალუტასთან.“].

¹² საქართველოს კანონი „საქართველოს ეროვნული ბანკის შესახებ“ 34(2) მუხლში ადგენს, რომ „ლარი არის გადახდის ერთადერთი კანონიერი საშუალება საქართველოს ტერიტორიაზე, გარდა თავისუფალი ინდუსტრიული ზონებისა, თავისუფალი ვაჭრობის პუნქტებისა ან/და ეროვნული ბანკის მიერ განსაზღვრული შემთხვევებისა.“ იხ. ასევე საქართველოს ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის 22/01/2015 წლის №8/04 ბრძანება „გადახდის ოპერაციის შესრულების წესის დამტკიცების შესახებ“ [მუხლები 22-23].

ლდებულების წარმოშობის დროს“ არსებულ კურსს.¹³

ამასთან, სსკ 389-ე მუხლი იყენებს ორ ძირითად ტერმინს: (1) ფულის ერთეულის (კურსი) გაზრდა/შემცირება, რასაც კოდექსი უკავშირებს ვალდებულების წარმოშობის დროს არსებულ კურსს; და (2) ვალუტის შეცვლა, რასაც კოდექსი უკავშირებს ვალუტის შეცვლის დღეს ფულად ერთეულებს შორის არსებულ კურსს. სხვა ქვეყნების, ისევე, როგორც საერთაშორისო ინსტრუმენტების ანალიზი აჩვენებს, რომ სსკ 389-ე მუხლის შინაარსი ძალიან ემსგავსება უცხოური ფულადი ვალდებულებების მომწესრიგებელ ნორმებს. მაგალითად, სსკ 389-ე მუხლის ორი წინადადება ემსგავსება (თუმცა არ არის მათი იდენტური) BGB 244-ე და 245-ე პარაგრაფებს. გერმანული კოდექსი კი, რა თქმა უნდა, ქართული კოდექსის უმთავრეს და ყველაზე ძირითად წყაროს წარმოადგენს. აქედან გამომდინარე, ავტორი ვარაუდობს, რომ სსკ 389-ე მუხლსა და ნაშრომში განხილულ უცხოურ ინსტრუმენტებს შორის მსგავსება არ უნდა იყოს შემთხვევითი.

სსკ 389-ე მუხლის გარშემო არსებული გაუგებრობა, ძირითადად, უკავშირდება, კონკრეტულად, მის გამოყენებას ლარში დაფიქსირებულ ფულად ვალდებულებებზე. სხვაგვარად, უზენაესი სასამართლო არ გამოორიცხავს სსკ 389-ე მუხლის გამოყენებას უცხოური ფულადი ვალდებულებების მიმართ.¹⁴ შესაბამისად, ავ-

ტორი გამოთქვამს ვარაუდს, რომ გაუგებრობა გამოწვეულია იმით, რომ სსკ 389-ე მუხლის ტექსტში პირდაპირ არ არის ნახსენები უცხოური ფულადი ვალდებულება (BGB 244-ე პარაგრაფისგან განსხვავებით). თუმცა, შესაძლოა, ეს იმით აიხსნას, რომ ქართველ კანონმდებელს სურდა სსკ 389-ე მუხლში გაეერთიანებინა BGB 244-ე და 245-ე სექციები, ეს უკანასკნელი კი უცხოურ ფულად ვალდებულებებს არ ეხება.

აღნიშნული მოსაზრება უფრო დამაჯერებელი ხდება მას შემდეგ, რაც თვალს გადავაფლავებთ სხვა ქვეყნების გამოცდილებას. ამიტომ, წინამდებარე სტატია იკვლევს სსკ 389-ე მუხლის მსგავს დანაწესებს მსოფლიოს სხვადასხვა იურისდიქციებში. ძირითადად, აქცენტი გაკეთებულია მუხლის პირველ წინადადებაზე, რამდენადაც, გაუგებრობა, სწორედ მას უკავშირდება.¹⁵

II. გერმანული სამართალი

BGB, § 244. ვალდებულება უცხოურ ვალუტაში

(1) თუ ევროსაგან განსხვავებულ ვალუტაში გამოხატული ფულადი ვალდებულება უნდა შესრულდეს ქვეყნის შიგნით, მაშინ გადახდა შეიძლება განხორციელდეს ევროში გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც სხვა ვალუტაში გადახდა სპეციალურად არის შეთანხმებული.

(2) გადაცვლა ხორციელდება იმ კურსით, რომელიც გადახდის მომენტისათვის დადგენილია გადახდის ადგილზე.

¹³ ავტორის მოსაზრებით, ქართველი კანონმდებელი ვალდებულების წარმოშობის დროში გულისხმობს არა, მაგალითად, გარიგების დადების თარიღს, არამედ დროს, როდესაც ვალდებულება გახდა ვადამოსული და უნდა შესრულებულიყო.

¹⁴ ერთ-ერთ საქმეში საქართველოს უზენაესი სასამართლო განმარტავს, რომ „სკ-ის 389-ე მუხლის გამოყენების ერთ-ერთ წინაპირობას წარმოადგენს, აგრეთვე, ის შემთხვევა, როდესაც მხარეები ეროვნული ვალუტის გადახდის ოდენობას დაადგენდნენ უცხოური ვალუტით, მაგრამ არ შეთანხმდებიან გადახდის ვალუტის ფასზე (მაგალითად, აშშ დოლარი), კერძოდ, იმ შემთხვევაში, თუ მხარეები ფულადი სესხის (რაც გამოხატულია ეროვნული ვალუტით) გადახდის ოდენობას დაადგენდნენ მყარი ვალუტით (მაგალითად, აშშ დოლარით), ხოლო გადახდის ვადის დადგომამდე ფულის ერ-

თეული (კურსი) გაიზრდებოდა ან შემცირდებოდა ან ვალუტა შეიცვლებოდა, რაც მხარეებს ხელშეკრულებით არ გაუთვალისწინებიათ, მოვალე ვალდებული იქნებოდა, გადაეხადა იმ კურსით, რომელიც შეესაბამება ვალდებულების წარმოშობის დროს. ამდენად, მხარეთა მიერ არ იყო დაზღვეული შესაძლო რისკი, რომელიც ახასიათებს ფულად ვალდებულებებს.“ სუსგ №ას-870-1138-05, 09/03/2006

¹⁵ ამასთან, BGB 245-ე პარაგრაფი თავად გერმანიაშიც ძალიან იშვიათად გამოიყენება. BeckOK BGB/Grothe, 57. Ed. 1.2.2020 Rn. 1, BGB § 245 Rn. 1.

1. მიზანი და გამოყენების სფერო

სსკ 389-ე მუხლის შესაბამისი დანაწესი მოცემულია BGB 244-ე სექციაში.¹⁶ მას, ძირითადად, ორი ფუნქცია აქვს: (1) იგი მოვალეს უადვილებს ვალდებულების საკუთარ ვალუტაში შესრულებას და აცილებს უცხოური ვალუტის მოპოვების სირთულეებს;¹⁷ და (2) ხელს უწყობს ადგილობრივი ვალუტის ცირკულაციას.¹⁸

BGB 244-ე სექციის გამოსაყენებლად აუცილებელია სახეზე იყოს უცხოურ ვალუტაში გამოხატული ფულადი ვალდებულება.¹⁹ ფულადი

ვალდებულების ძირითადი პრინციპია აბსტრაქტული შესყიდვის ღირებულების და არა კონკრეტული ნივთის გადაცემა.²⁰ ამ გაგებით ფული არ არის გვაროვნული ნივთი.²¹ მაგალითად, არ არსებობს საშუალო ხარისხით შესრულების ვალდებულება.²² თუმცა, გვაროვნული ვალდებულებაა, როცა კუპიურის შეძენა ხდება მისი საკოლექციო ღირებულებიდან (და არა ზოგადი ღირებულებიდან) გამომდინარე.²³ ამიტომ, 244-ე სექცია ასეთ შემთხვევებზე არ გამოიყენება.²⁴ BGB 244-ე სექცია, ასევე, გამოიყენება მოთხოვნათა გაქვითვისათვის, რაც დასაშვებია მაშინაც, როცა ვალდებულებები სხვადასხვა ვალუტაშია დაფიქსირებული.²⁵

2. ნომინალიზმის პრინციპი და გამონაკლისები

გერმანული სამართალიც, ქართულის მსგავსად, ფულად ვალდებულებებზე ავრცელებს ნომინალიზმის პრინციპს.²⁶ მოვალემ უნდა დააბრუნოს რიცხვებში გამოხატული ნომინალი.²⁷ ვალდებულების პრინციპი, რომლის მიხედვითაც ვალდებულების ოდენობა რეალური მსყიდველობითი და ეკონომიკური ღირებულებით (ნაც-

¹⁶ სსკ 389-ე მუხლი განსხვავდება გერმანული ანალოგისგან იმით, რომ გადაცვლის კურსად ადგენს ვალდებულების ვადამოსულობის დროს არსებულ კურსს, ნაცვლად ფაქტობრივად გადახდის დროს არსებული კურსისა. ამით, სსკ 389-ე მუხლი ემსგავსება უნიდროას პრინციპების 6.1.9 და PECL 7:108 მუხლებს. ფაქტობრივად, სსკ 389-ე მუხლი არის BGB 244-ე და 245-ე სექციების შეერთებული ვარიანტი. BGB 245-ე სექცია ადგენს, რომ „თუ ფულადი ვალდებულება უნდა შესრულდეს განსაზღვრული ფულადი ნიშნებით, რომლებიც გადახდის მომენტისათვის ხმარებაში აღარ არის, მაშინ გადახდა უნდა განხორციელდეს ისე, თითქოს განსაზღვრული ფულადი ნიშნები არ ყოფილიყო განსაზღვრული.“ მუხლი ეხება ფულის დენომინაციის ცვლილებას ან მის საერთოდ გაუქმებას. ეს მოიცავს არა მხოლოდ ევროს, არამედ სხვა ქვეყნების ვალუტებსაც [მაგ. ორევროიანი მონეტა, ან ერთდოლარიანი კუპიურა]. ნორმა დაფუძნებულია ნომინალიზმის პრინციპზე, ამიტომ არ ხდება კონვერტაცია. დენომინაციის ცვლილება/გაუქმება არ იწვევს შესრულების შეუძლებლობას, მოვალეს არ ეკისრება პასუხისმგებლობა ვალდებულების დარღვევის გამო და ვალდებულება არ ქრება. BeckOK BGB/Grothe, 57. Ed. 1.2.2020 Rn. 1, BGB § 245 Rn. 1. ამ ტიპის ვალდებულებას არანამდვილი ფულადი ვალდებულება ეწოდება, ვინაიდან ფულად ვალდებულებას დამატებული აქვს კონკრეტულ დენომინაციაში გადახდის პირობა. Jauernig/Berger, 18. Aufl. 2021, BGB §§ 244, 245.

¹⁷ HK-BGB/Reiner Schulze, 10. Aufl. 2019, BGB § 244 Rn. 1.

¹⁸ BeckOK BGB/Grothe, 57. Ed. 1.2.2020, BGB § 244 Rn. 34.

¹⁹ BeckOK BGB/Grothe, 57. Ed. 1.2.2020, BGB § 244 Rn. 37.

²⁰ MüKoBGB/Grundmann, 8. Aufl. 2019, BGB § 245 Rn. 84.

²¹ BeckOK BGB/Grothe, 57. Ed. 1.2.2020 Rn. 10, BGB § 244 Rn. 10; Jauernig/Berger, 18. Aufl. 2021, BGB §§ 244, 24; HK-BGB/Reiner Schulze, 10. Aufl. 2019, BGB § 244 Rn. 4.

²² MüKoBGB/Grundmann, 8. Aufl. 2019, BGB § 245 Rn. 84. შეად. ბგბ 243(1); HK-BGB/Reiner Schulze, 10. Aufl. 2019, BGB § 244 Rn. 4.

²³ BeckOK BGB/Grothe, 57. Ed. 1.2.2020, BGB § 244 Rn. 11; HK-BGB/Reiner Schulze, 10. Aufl. 2019, BGB § 244 Rn. 4.

²⁴ Jauernig/Berger, 18. Aufl. 2021, BGB §§ 244, 245.

²⁵ BeckOK BGB/Grothe, 57. Ed. 1.2.2020, BGB § 244 Rn. 29.

²⁶ HK-BGB/Reiner Schulze, 10. Aufl. 2019, BGB § 244 Rn. 6.

²⁷ BeckOK BGB/Grothe, 57. Ed. 1.2.2020, BGB § 244 Rn. 12; Jauernig/Berger, 18. Aufl. 2021, BGB §§ 244, 24.

ვლად ნომინალისა) დგინდება, გამოიყენება მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევებში.²⁸

ვალორიზმის პრინციპის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი გამოხატულება არის ხელშეკრულების შეცვლილი გარემოებებისადმი მისადაგება. ზოგადად, კრედიტორი ატარებს კურსის შემცირების რისკს,²⁹ თუკი ხელშეკრულებით არ გაითვალისწინებს ღირებულების კონტროლის პირობას.³⁰ თუმცა, ფულის კურსის არსებითი ცვლილებისას დასაშვებია ხელშეკრულების შეცვლილი გარემოებებისადმი მისადაგება.³¹ კორექტირება დასაშვებია მაშინაც, როცა მხარეებმა შეგნებულად არ გაითვალისწინეს კურსის კონტროლის პირობა, ვინაიდან ეგონათ, რომ იგი არ იყო დასაშვები, ან გაითვალისწინეს, თუმცა ეს არ აღმოჩნდა საკმარისი.³² განსაკუთრებით, ეს ეხება შემთხვევებს, როცა კურსის ცვლილება მოყვა გრძელვადიან სტაბილურ პერიოდს.³³ მისადაგება დასაშვებია, მხოლოდ, ღირებულების არსებითად შეცვლის შემთხვევაში.³⁴ გრძელვადიან ხელშეკრულებებში ფულის მსყიდველუნარიანობის შემცირება ითვლება ექვივალენტურობის დარღვევის ერთ-ერთ შემთხვევად.³⁵ არსებითია ისეთი ცვლილება, რომელიც არაგონივრულს ხდის ხელშეკრულების შესრულებას და არსებითად შეუსაბამოა მხარეთა წარმოდგენებთან, რაც მათ ხელშეკრულების დადებისას ქონდათ.³⁶ ნომინალიზმის

პრინციპი შედარებით ნაკლებად მოქმედებს უცხოურ ვალუტაში დადგენილი ვალდებულებების მიმართ.³⁷ გერმანიის უზენაესი სასამართლო ასეთ დროს 13%-იან ცვლილებას საკმარისად მიიჩნევს, თუმცა, არა, მაგალითად, 4.76%-იან ცვლილებას.³⁸ ხოლო, როდესაც მისადაგება მოთხოვნილია ეკონომიკური მდგომარეობის ცვლილების, გონივრულობისა და კეთილსინდისიერების პრინციპებიდან გამომდინარე, კურსის 10%-ზე მეტით ცვლილება უკვე შესაძლებელს ხდის ხელშეკრულების შეცვლილი გარემოებებისადმი მისადაგებას.³⁹ თუკი მხარე უარს აცხადებს მისადაგებაზე, მეორე მხარეს ენიჭება ხელშეკრულების შეწყვეტის უფლება.⁴⁰

3. გადახდის ვალუტა

BGB 241(1) პარაგრაფის თანახმად, როცა ვალის ვალუტა არის უცხოური (ევროსგან განსხვავებული) და შესრულების ადგილია გერმანია, მოვალეს უფლება აქვს გადაიხადოს როგორც უცხოურ ვალუტაში, ისე ევროში. ვალუტის შეცვლის უფლება აქვს მოვალეს, თუმცა არა კრედიტორს.⁴¹ მაგალითად, როდესაც ვალდებულება უცხოურ ვალუტაშია დადგენილი სარჩელის წარდგენის შემთხვევაში კრედიტორი უფლებამოსილია მოითხოვოს მხოლოდ უცხოური ვალუტის დაკისრება, მოვალეს კი ენიჭება კონვერტაციის უფლება.⁴²

ვალუტის შეცვლა გამოირიცხება, თუკი მხარეებმა ხელშეკრულებით გაითვალისწინეს ექსკლუზიურად უცხოურ ვალუტაში გადახდა. მი-

²⁸ BeckOK BGB/Grothe, 57. Ed. 1.2.2020, BGB § 244 Rn. 12.

²⁹ Jauernig/Stadler, 18. Aufl. 2021, BGB § 313 Rn. 31.

³⁰ MüKoBGB/Finkenauer, 8. Aufl. 2019, BGB § 313 Rn. 186.

³¹ გერმანულ სამართალში ეს მოთხოვნა ეფუძნება 242-ე და 313-ე სექციებს. HK-BGB/Reiner Schulze, 10. Aufl. 2019, BGB § 244 Rn. 6.

³² MüKoBGB/Finkenauer, 8. Aufl. 2019, BGB § 313 Rn. 187.

³³ MüKoBGB/Finkenauer, 8. Aufl. 2019, BGB § 313 Rn. 187.

³⁴ MüKoBGB/Grundmann, 8. Aufl. 2019, BGB § 245 Rn. 20; BeckOK BGB/Grothe, 57. Ed. 1.2.2020, BGB § 244 Rn. 12.

³⁵ MüKoBGB/Finkenauer, 8. Aufl. 2019, BGB § 313 Rn. 186.

³⁶ MüKoBGB/Finkenauer, 8. Aufl. 2019, BGB § 313 Rn. 186.

³⁷ MüKoBGB/Finkenauer, 8. Aufl. 2019, BGB § 313 Rn. 187.

³⁸ MüKoBGB/Finkenauer, 8. Aufl. 2019, BGB § 313 Rn. 196.

³⁹ MüKoBGB/Finkenauer, 8. Aufl. 2019, BGB § 313 Rn. 188; Jauernig/Berger, 18. Aufl. 2021, BGB §§ 244, 245.

⁴⁰ MüKoBGB/Finkenauer, 8. Aufl. 2019, BGB § 313 Rn. 119, 189.

⁴¹ MüKoBGB/Grundmann, 8. Aufl. 2019, BGB § 245 Rn. 96.

⁴² BeckOK BGB/Grothe, 57. Ed. 1.2.2020 Rn. 31, BGB § 244 Rn. 31.

უხედავად იმისა, რომ 244(1) პარაგრაფი მიუთითებს პირდაპირ შეთანხმებაზე, დასაშვებია არაპირდაპირი შეთანხმებაც.⁴³ არ არის საკმარისი შეთანხმებაში უცხოური ვალუტის მხოლოდ მითითება,⁴⁴ უნდა დგინდებოდეს მხარეთა განზრახვა უცხოური ვალუტის ექსკლუზიურად გამოყენებასთან დაკავშირებით.⁴⁵ მნიშვნელობა ენიჭება, ასევე, რამდენად მნიშვნელოვანია უცხოურ ვალუტაში გადახდა კრედიტორისათვის.⁴⁶

4. გაცვლითი კურსი

ვალდებულების ღირებულება დგინდება ვალის ვალუტით.⁴⁷ BGB 244(2) პარაგრაფი მოვალეს არ ანიჭებს ნაკლები ღირებულების შესრულების უფლებას,⁴⁸ არამედ აძლევს ადგილობრივ ვალუტაში კონვერტაციის შესაძლებლობას.⁴⁹ გამოიყენება ოფიციალური გაცვლითი კურსი, თუკი ამგვარი დადგენილია, სხვაგვარად კი შეიძლება გამოყენებულ იქნეს კანონიერად დადგენილი ნებისმიერი გაცვლითი კურსი.⁵⁰

გადამწყვეტია არა ვალდებულების ვადამოსულობის დროს არსებული კურსი, არამედ ფაქტობრივად გადახდის დღეს არსებული კურსი.⁵¹ ამის დასაბუთება გერმანულ სამართალში

არის ის, რომ კრედიტორი იღებს ზუსტად იმავე ღირებულებას, რასაც უცხოურ ვალუტაში გადახდისას მიიღებდა. თუკი ვადამოსულობიდან თანხის გადახდამდე ადგილობრივი ვალუტის კურსი გაიზარდა, კრედიტორი მიიღებს უფრო დიდ ღირებულებას; საპირისპიროდ, თუკი კურსი დაეცა, იგი მიიღებს უფრო ნაკლებ ღირებულებას.⁵² გერმანულმა სამართალმა უარი თქვა ვადაგადაცილებისას კრედიტორისათვის მიეცა არჩევანის უფლება ვადამოსულობის და ფაქტობრივი გადახდის დღეს არსებულ კურსს შორის, როგორც ამას აკეთებს, მაგალითად, უნიდროას პრინციპების 6.1.9 მუხლი. ასეთ შემთხვევაში კრედიტორს ენიჭება ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება ზოგადი წესების მიხედვით.⁵³ დასაბუთება არის ის, რომ კრედიტორი ვალდებულების დროულად შესრულების შემთხვევაში თანხის კონვერტაციით ან სხვა გზით თავიდან აიცილებდა კურსის გაუარესებით გამოწვეულ ზიანს.⁵⁴

მოთხოვნათა გაქვითვისას გადამწყვეტია გაქვითვის შესახებ ნების გამოვლენის მეორე მხარის მიერ მიღების დღისათვის არსებული კურსი.⁵⁵ გადამწყვეტილების აღსრულების შემთხვე-

⁴³ MüKoBGB/Grundmann, 8. Aufl. 2019 Rn. 94, BGB § 245 Rn. 94; BeckOK BGB/Grothe, 57. Ed. 1.2.2020, BGB § 244 Rn. 42; HK-BGB/Reiner Schulze, 10. Aufl. 2019, BGB § 244 Rn. 10.

⁴⁴ Jauernig/Berger, 18. Aufl. 2021, BGB §§ 244, 245.

⁴⁵ BeckOK BGB/Grothe, 57. Ed. 1.2.2020, BGB § 244 Rn. 42.

⁴⁶ MüKoBGB/Grundmann, 8. Aufl. 2019 Rn. 94, BGB § 245 Rn. 94.

⁴⁷ MüKoBGB/Grundmann, 8. Aufl. 2019, BGB § 245 Rn. 91.

⁴⁸ HK-BGB/Reiner Schulze, 10. Aufl. 2019, BGB § 244 Rn. 2.

⁴⁹ BeckOK BGB/Grothe, 57. Ed. 1.2.2020, BGB § 244 Rn. 47.

⁵⁰ BeckOK BGB/Grothe, 57. Ed. 1.2.2020, BGB § 244 Rn. 49; MüKoBGB/Grundmann, 8. Aufl. 2019, BGB § 245 Rn. 96.

⁵¹ BeckOK BGB/Grothe, 57. Ed. 1.2.2020 Rn. 50, BGB § 244 Rn. 50; Jauernig/Berger, 18. Aufl. 2021,

BGB §§ 244, 245; HK-BGB/Reiner Schulze, 10. Aufl. 2019, BGB § 244 Rn. 11.

⁵² BeckOK BGB/Grothe, 57. Ed. 1.2.2020 Rn. 50, BGB § 244 Rn. 50.

⁵³ BeckOK BGB/Grothe, 57. Ed. 1.2.2020 Rn. 50, BGB § 244 Rn. 50; HK-BGB/Reiner Schulze, 10. Aufl. 2019, BGB § 244 Rn. 11; BeckOK BGB/Grothe, 57. Ed. 1.2.2020, BGB § 244 Rn. 30. გერმანულ სამართალში ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის საფუძველია BGB 280 (1) და (2), 286, 288, 249 მუხლები. CISG ზიანის ანაზღაურებას უშვებს 74-ე მუხლის საფუძველზე.

⁵⁴ BGH MDR 1976, 661; OLG München RIW 1988, 297 [299]; OLG Frankfurt a. M. NJW-RR 1988, 1107 [1109].

⁵⁵ MüKoBGB/Grundmann, 8. Aufl. 2019, BGB § 245 Rn. 96; BeckOK BGB/Grothe, 57. Ed. 1.2.2020, BGB § 244 Rn. 29; Jauernig/Berger, 18. Aufl. 2021, BGB §§ 244, 245; HK-BGB/Reiner Schulze, 10. Aufl. 2019, BGB § 244 Rn. 11.

ვებშიც კურსი ყოველთვის დგინდება ფაქტობრივად გადახდის დღეს.⁵⁶

III. უნიდროას პრინციპები

UNIDROIT, მუხლი 6.1.9. (გადახდის ვალუტა)

თუკი ფულადი ვალდებულება გამოხატულია შესრულების ადგილისგან განსხვავებულ ვალუტაში, მოვალეს უფლება აქვს თანხა შესრულების ადგილის ვალუტაში გადაიხადოს, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა:

ვალუტა არ არის თავისუფლად კონვერტირებადი; ან

მხარეები შეთანხმდნენ, რომ გადახდა უნდა მოხდეს მხოლოდ ვალის ვალუტაში.

თუკი მოვალისათვის შეუძლებელია ვალის ვალუტაში გადახდა, კრედიტორს უფლება აქვს გადახდა მოითხოვოს შესრულების ადგილის ვალუტაში, (1)(b) პარაგრაფით გათვალისწინებულ შემთხვევებშიც კი.

გადახდა შესრულების ადგილის ვალუტაში უნდა მოხდეს ამ ადგილას ვალდებულების ვადამოსულობისას არსებული გაცვლითი კურსის მიხედვით.

თუმცა, თუკი მოვალემ თანხა დადგენილ ვადაში არ გადაიხადა, კრედიტორს უფლება აქვს გადახდა მოითხოვოს ვალდებულების ვადამოსულობისას ან ფაქტობრივად გადახდისას არსებული გაცვლითი კურსის მიხედვით.

1. ზოგადი

სსკ 389-ე მუხლის ანალოგიური დანაწესი მოცემულია უნიდროას პრინციპების 6.1.9 მუხლში.⁵⁷ იგი ეხება შემთხვევებს, როცა ვალის ვა-

ლუტა განსხვავდება შესრულების ადგილის ვალუტისგან.⁵⁸ მუხლის ოფიციალური კომენტარი შემდეგ განმარტებას აკეთებს:

ფულადი ვალდებულებები, როგორც წესი, კონკრეტულ ვალუტაშია გამოხატული (ვალის ვალუტა) და გადახდაც, ჩვეულებრივ, ამ ვალუტაში უნდა მოხდეს. თუმცა, როდესაც შესრულების ადგილის ვალუტა განსხვავდება ვალის ვალუტისგან, ამ მუხლის პირველი და მეორე პარაგრაფები ადგენს შემთხვევებს, როდესაც მოვალე ვალდებულია ან მას უფლება აქვს გადახდა შესრულების ადგილის ვალუტაში განახორციელოს.⁵⁹

უნიდროას პრინციპების 6.1.9 მუხლი პასუხს სცემს სამ ძირითად კითხვას: (1) აქვს თუ არა კრედიტორს უფლება გადახდა მოითხოვოს ადგილობრივ ვალუტაში; (2) რა კურსით უნდა მოხდეს ვალუტის კონვერტაცია; (3) რა ხდება დაგვიანებული გადახდის და კურსის შემცირებისას.⁶⁰ უნიდროას პრინციპები ფულადი ვალდებულების შესრულების ადგილად 6.1.6(1)(a) მუ-

მოხატული რომელიმე ვალუტაში, გადახდა უნდა მოხდეს შესრულების ადგილის ვალუტაში.

მუხლი 7.4.12. (ვალუტა, რომელშიც იზომება ზიანი). ზიანი უნდა გაიზომოს ან ვალის ვალუტაში ან იმ ვალუტაში, რომელშიც ზიანი დადგა, რომელიც უფრო შესაფერისია.

მუხლი 8.2. (უცხოურ ვალუტაში არსებულ ურთიერთმოთხოვნათა გაქვითვა). როდესაც ფულადი ვალდებულებები განსხვავებულ ვალუტაშია გამოხატული, დასაშვებია მათი გაქვითვა, თუკი ორივე ვალუტა თავისუფლად კონვერტირებადია მხარეები არ შეთანხმებულან, რომ პირველმა მხარემ გადახდა მხოლოდ განსაზღვრულ ვალუტაში უნდა განახორციელოს.

⁵⁶ MüKoBGB/Grundmann, 8. Aufl. 2019, BGB § 245 Rn. 97.

⁵⁷ თუმცა, უნიდროას პრინციპები უცხოურ ფულად ვალდებულებებთან დაკავშირებით სხვა მუხლებსაც ითვალისწინებს.

მუხლი 6.1.10. (ვალუტა შეთანხმების არარსებობისას). როცა ფულადი ვალდებულება არ არის გა-

⁵⁸ Vogenauer S., Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC) (2nd ed. 2015) (ebook) Article 6.1.9, [1].

⁵⁹ Official Comment to the PICC (UNIDROIT, 2016) 199.

⁶⁰ Vogenauer S., Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC) (2nd ed. 2015) (ebook) Article 6.1.9, [1].

ხლში განსაზღვრავს კრედიტორის საქმიანობის ადგილს, თუკი მხარეთა შეთანხმება სხვა რამეს არ ითვალისწინებს.⁶¹

2. მოვალის უფლება გადაიხადოს ვალის ან გადახდის ადგილის ვალუტაში

როდესაც მხარეებმა გადახდა გაითვალისწინეს შესრულების ადგილისგან განსხვავებულ ვალუტაში, უნიდროას პრინციპების 6.1.9 მუხლი მოვალეს ანიჭებს არჩევანის უფლებას: მას შეუძლია გადაიხადოს ვალის ვალუტაში, ან გადახდის ადგილის ვალუტაში.⁶² მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნულ მიდგომას არაერთი ქვეყნის შიდა სამართალი იზიარებს,⁶³ იგი დებატე-

ბის საგანი გახდა, ვინაიდან მიიჩნეოდა, რომ სუსტი ვალუტის ქვეყნებს ურჩევნიათ გადახდა ვალის ვალუტაში მიიღონ, თუკი ვალის ვალუტა ადგილობრივ ვალუტაზე ძლიერია.⁶⁴ ამის გამო ერთ-ერთი დრაფტიდან მუხლის ეს ნაწილი ამოიშალა, თუმცა კვლავ დაემატა 1989 წელს.⁶⁵ საბოლოოდ, მუხლი მოვალეს ანიჭებს არჩევანის უფლებას ვალის ვალუტასა და ადგილობრივ ვალუტას შორის, მათ შორის, გაცვლითი კურსით სარგებლობის უფლებას.⁶⁶

სკიდვისათვის დადგენილი საბანკო კურსით“]. Vogenauer S., Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC) (2nd ed. 2015) (ebook) Article 6.1.9, [3].

⁶¹ Vogenauer S., Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC) (2nd ed. 2015) (ebook) Article 6.1.9, [2].

⁶² Official Comment to the PICC (UNIDROIT, 2016) 199. მაგ., თუკი ხელშეკრულებით ვალის ვალუტა არის აშშ დოლარი, მოვალის საქმიანობის ადგილი არის შვეიცარია, ხოლო კრედიტორის საქმიანობის ადგილი არის ბრაზილია, თანხა შეიძლება გადახდილი იქნას აშშ დოლარში ან ბრაზილიურ რეალში, თუმცა არა შვეიცარიულ ფრანკში. Vogenauer S., Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC) (2nd ed. 2015) (ebook) Article 6.1.9, [3].

⁶³ მაგალითად, BGB 244-სექცია „თუ ევროსაგან განსხვავებული ვალუტით გამოხატული ფულადი ვალდებულება უნდა შესრულდეს ქვეყნის შიგნით, მაშინ გადახდა შეიძლება განხორციელდეს ევროთი, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც სხვა ვალუტით გადახდა სპეციალურად არის შეთანხმებული“. არსებობს BGB-ს ორი ქართული თარგმანი, რომლებშიც 244(1) სექციასთან დაკავშირებით დაშვებულია მთარგმნელობითი შეცდომა: „უნდას“ მაგივრად მისათითებელია სიტყვა „შეიძლება“. ჭეჭელაშვილი ზ., გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი (BGB), 2010 წლის 1 მარტის მდგომარეობით (2010) 44; ჭეჭელაშვილი ზ., გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი, მეორე რედაქტირებული გამოცემა (2019) 54. იგივე დანაწესს შეიცავს ამერიკული UCC, § 3-107 „თუკი ინსტრუმენტი სხვაგვარად არ ადგენს, უცხოურ ვალუტაში განსაზღვრული ფულადი ვალდებულება შეიძლება შესრულდეს უცხოურ ვალუტაში ან დოლარის ექვივალენტში, გადახდის დღეს გადახდის ადგილზე დოლარის შე-

⁶⁴ Vogenauer S., Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC) (2nd ed. 2015) (ebook) Article 6.1.9, [3].

⁶⁵ უნიდროას პრინციპების იმდროინდელი ვერსია აწესრიგებს მხოლოდ ვალუტაზე შეთანხმებლობის შემთხვევებს: „მუხლი 14. ვალუტაზე შეთანხმების არ არსებობა. თუკი ხელშეკრულება არ ადგენს რომელ ვალუტაში უნდა შესრულდეს ხელშეკრულება, გადახდა უნდა მოხდეს იმ ვალუტაში, რომელსაც ინდუსტრიაში ჩვეულებრივ ათანხმებენ ამ ტიპის ხელშეკრულებებში.“ UNIDROIT 1989, Study L – Doc. 40 Rev. 2, 19 [https://www.unidroit.org/english/documents/1988/study50/s-50-40rev-02-e.pdf]. უკვე 1989 წლის დრაფტში გაჩნდა ახალი მუხლი: „მუხლი 5.1.15. გადახდის ვალუტა. გადახდის ადგილისგან განსხვავებულ ვალუტაში გამოხატული ფულადი ვალდებულება შეიძლება შესრულდეს გადახდის ადგილის ვალუტაში, ამ ადგილზე ვადამოსულობისა და დადგენილი გაცვლითი კურსის შესაბამისად, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა: (ა) აღნიშნული ვალუტა არ არის თავისუფლად კონვერტირებადი; (ბ) მხარეები შეთანხმდნენ, რომ გადახდა უნდა მოხდეს, მხოლოდ, ხელშეკრულებაში მითითებულ ვალუტაში.“ UNIDROIT 1989, Study L – Doc. 40 Rev. 4, 21 [https://www.unidroit.org/english/documents/1989/study50/s-50-40rev-04-e.pdf]. Vogenauer S., Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC) (2nd ed. 2015) (ebook) Article 6.1.9, [3].

⁶⁶ Vogenauer S., Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC) (2nd ed. 2015) (ebook) Article 6.1.9, [3].

3. კრედიტორის უფლება მოითხოვოს გადახდა ვალის ან გადახდის ადგილის ვალუტაში

კრედიტორს უფლება აქვს მოითხოვოს ვალის ვალუტაში გადახდა, თუკი სახეზეა 6.1.9(1)(a) და 6.1.9(1)(b) მუხლებით გათვალისწინებული საგამონაკლისო შემთხვევები; ან მოითხოვოს შესრულების ადგილის ვალუტით გადახდა, თუკი სახეზეა 6.1.9(2) მუხლით გათვალისწინებული შემთხვევა.⁶⁷ უნიდროას პრინციპები არ ითვალისწინებს სხვა გამონაკლისს, როგორც არის, მაგალითად, ვადის გადაცილებისას არჩევანის უფლების კრედიტორზე გადაცემა.⁶⁸ თუმცა, თუკი ვადაგადაცილებული მოვალე გადანყვეტს შესრულების ადგილის ვალუტით გადახდას, კრედიტორს აქვს უფლება აირჩიოს გაცვლითი კურსი.⁶⁹

ლუთით გადახდას, კრედიტორს აქვს უფლება აირჩიოს გაცვლითი კურსი.⁶⁹

ა) გადახდა ვალის ვალუტაში

უნიდროას პრინციპების 6.1.9 მუხლის ზოგადი წესი არის ის, რომ მოვალეს უფლება აქვს გადახდა შესრულების ადგილის ვალუტაში განახორციელოს. აქედან არსებობს ორი გამონაკლისი.

(i) არაკონვერტირებადი ვალუტა

6.1.9(1)(a) მუხლის თანახმად მოვალეს არ აქვს შესრულების ადგილის ვალუტაში გადახდის უფლება, თუკი ვალუტა არ არის თავისუფლად კონვერტირებადი. აღნიშნული მუხლი 1985 წელს დაემატა, ვინაიდან სოციალისტური ბანაკის ქვეყნების კრედიტორებს ლეგიტიმური ინტერესი ჰქონდათ გადახდა ვალის ვალუტაში მომხდარიყო, რამდენადაც მათი ადგილობრივი ვალუტა თავისუფლად არ გადაიცვლებოდა.⁷⁰ აღნიშნული დღემდე ინარჩუნებს რელევანტურობას, რამდენადაც ზოგიერთი ქვეყანა ზღუდავს გაცვლით კურსს ან კონვერტაციის დასაშვებ ოდენობას.⁷¹

⁶⁷ Vogenauer S., Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC) (2nd ed. 2015) (ebook) Article 6.1.9, [4]; Official Comment to the PICC (UNIDROIT, 2016) 199.

⁶⁸ Vogenauer S., Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC) (2nd ed. 2015) (ebook) Article 6.1.9, [4]. ამგვარი არჩევანის შესაძლებლობას ითვალისწინებს PECL 7:108(3) მუხლი: „თუ მეორე პუნქტით გათვალისწინებულ შემთხვევაში, მოვალემ დროულად არ შეასრულა ვალდებულება, კრედიტორს შეუძლია მოითხოვოს გადახდა შესრულების ადგილის ვალუტაში, სადაც უნდა მომხდარიყო შესრულება, ვალდებულების შესრულების ან თანხის ფაქტობრივად გადახდის დროისათვის დადგენილი გაცვლითი კურსის შესაბამისად.“ მსგავს მიდგომას ავითარებს აშშ-ს ზოგიერთი სასამართლოც. ReliaStar Life Ins Co v. IOA Re, Inc, 303 F 3d 874, 882 (8th Cir 2002) [„თუკი უცხოური ფულადი ვალდებულება ვადამოსულია და გადახდილ უნდა იქნეს აშშ-ში, ვალდებულების დამრღვევ მოვალეს, შესაძლოა, დაევალოს მისი აშშ დოლარში შესრულება, თუკი ამას მოითხოვს კრედიტორი“]. აღნიშნული მიდგომა ეფუძნება აშშ-ს უზენაესი სასამართლოს 1925 წლის გადაწყვეტილებას, რომელშიც სასამართლომ განმარტა, რომ ვალდებულების დარღვევის შემდეგ კრედიტორის მოთხოვნა მიმართულია ზიანის ანაზღაურებისაკენ და იგი არ არის ვალდებულის ანაზღაურება ვალის ვალუტაში მიიღოს. Hicks v. Guinness, 269 US 71 (1925).

⁶⁹ Vogenauer S., Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC) (2nd ed. 2015) (ebook) Article 6.1.9, [4].

⁷⁰ Vogenauer S., Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC) (2nd ed. 2015) (ebook) Article 6.1.9, [5]. UNIDROIT 1987, Study L – Doc. 39, 4 [„თუკი გარემოებებიდან, მათ შორის ვალუტის გადაცვლის რეგულაციებიდან სხვა რამ არ გამომდინარეობს, შესრულების ადგილისგან განსხვავებულ ვალუტაში დადგენილი ფულადი ვალდებულება შეიძლება შესრულდეს გადახდის ადგილის ვალუტაში, გადახდის ადგილზე ვადამოსულობისას არსებული კურსის შესაბამისად“] [<https://www.unidroit.org/english/documents/1987/study50/s-50-39-e.pdf>].

⁷¹ Vogenauer S., Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC) (2nd ed. 2015) (ebook) Article 6.1.9, [5].

(ii) მხარეთა შეთანხმება

მეორე შეზღუდვა უკავშირდება მხარეთა შეთანხმებას: როდესაც მხარეები ვალის ვალუტას ექსკლუზიურად ათანხმებენ (*effectivo* დათქმა), გადახდაც მხოლოდ ამ ვალუტაში შეიძლება.⁷² არ არის აუცილებელი ამის შესახებ მხარეებმა პირდაპირ მიუთითონ, შეიძლება შეთანხმება გამომდინარეობდეს გარემოებებიდან.⁷³ ამისათვის არასაკმარისია ზოგადი მითითება (მაგ., გადახდა უნდა მოხდეს ლარში), თუმცა დათქმა, რომ გადახდა მოხდება „მხოლოდ ლარში“, საკმარისია.⁷⁴ მხედველობაში მიიღება კრედიტორის ინტერესიც. მაგალითად, თუკი შესრულების ქვეყანაში ინფლაციის მაღალი მაჩვენებელია, შეიძლება აქედან გამომდინარეობდეს კრედიტორის უფლება გადახდა ვალის ვალუტაში მიიღოს.⁷⁵

სასამართლო მხედველობაში იღებს მხარეთა საქმიანი ურთიერთობის ტრადიციასაც - თუკი გადახდა ყოველთვის ერთი ვალუტით ხდებოდა, მხარეს, შესაძლოა, არ მიეცეს ვალუტის უეცარი ცვლილების უფლება.⁷⁶ მხედველობაში უნდა იქნას მიღებული ადგილობრივი სამართალიც, რომელიც, შესაძლოა, არ უშვებდეს უცხოურ ვალუტაში გადახდას.⁷⁷

მტკიცების ტვირთი არის კრედიტორზე: მან უნდა დაადასტუროს გამონაკლისი შემთხვევების არსებობა. სხვაგვარად, მოქმედებს პრეზუმცია, რომ ვალდებულება არის „ჩვეულებრივი“ და მოვალეს აქვს შესრულების ადგილის ვალუტაში გადახდის უფლება.⁷⁸ გაცვლითი კურსი უნდა დაადასტუროს იმ მხარემ, რომელიც მას ეყრდნობა: 6.1.9(3) მუხლით ეს არის მოვალე, ხოლო 6.1.9(4) მუხლით ეს არის კრედიტორი.⁷⁹

ბ) გადახდა შესრულების ადგილის ვალუტაში

6.1.9(2) მუხლის თანახმად კრედიტორს უფლება აქვს გადახდა შესრულების ადგილის ვალუტაში მოითხოვოს, თუკი ვალის ვალუტაში გადახდა შეუძლებელია.⁸⁰ აღნიშნული დანაწესის მიზანია გამორიცხოს ვალდებულების გაქრობა მხოლოდ იმიტომ, რომ შეთანხმებულ ვალუტაში გადახდა შეუძლებელია, თუკი კრედიტორი თანახმაა მიიღოს ადგილობრივი ვალუტა.⁸¹ შეუძლებლობასთან დაკავშირებით უნიდ-

⁷² Vogenauer S., Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC) (2nd ed. 2015) (ebook) Article 6.1.9, [6]. იგივე დათქმას ითვალისწინებს BGB 244(1) სექცია, ასევე, უნიდროას პრინციპების 6.1.9(1)(b) მუხლი.

⁷³ Vogenauer S., Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC) (2nd ed. 2015) (ebook) Article 6.1.9, [6].

⁷⁴ Vogenauer S., Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC) (2nd ed. 2015) (ebook) Article 6.1.9, [6].

⁷⁵ Vogenauer S., Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC) (2nd ed. 2015) (ebook) Article 6.1.9, [6].

⁷⁶ Vogenauer S., Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC) (2nd ed. 2015) (ebook) Article 6.1.9, [6].

⁷⁷ Vogenauer S., Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC) (2nd ed. 2015) (ebook) Article 6.1.9, [7].

⁷⁸ Vogenauer S., Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC) (2nd ed. 2015) (ebook) Article 6.1.9, [17].

⁷⁹ Vogenauer S., Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC) (2nd ed. 2015) (ebook) Article 6.1.9, [16].

⁸⁰ Vogenauer S., Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC) (2nd ed. 2015) (ebook) Article 6.1.9, [7]. მსგავს დანაწესს ითვალისწინებს ნიდერლანდების სამოქალაქო კოდექსის 6:122 მუხლი: „როდესაც ვალდებულება ითვალისწინებს შესრულების ადგილისგან განსხვავებულ უცხოურ ვალუტაში გადახდას და მოვალეს არ შეუძლია ან აცხადებს, რომ არ შეუძლია თანხის ამ ვალუტაში გადახდა კრედიტორს უფლება აქვს შესრულება ადგილობრივ ვალუტაში მოითხოვოს.“

⁸¹ Vogenauer S., Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC) (2nd ed. 2015) (ebook) Article 6.1.9, [8]. საინტერესო გადაწყვეტილება მიიღო მტკიცების ტვირთთან დაკავშირებით საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ. სუსგ №3კ-1484-02, 18/10/2005 [საპელაციო სასამართლომ სკ-ის 389-ე მუხლზე მი-

როას პრინციპების ოფიციალური კომენტარი მიუთითებს, რომ „ეს შეიძლება იყოს ვალუტის გაცვლითი კურსის მარეგულირებელი კანონმდებლობის ან სხვა იმპერატიული ნორმების, ან ნებისმიერი სხვა ისეთი მიზეზის შედეგი, რომელიც მოვალეს არ აძლევს საკმარისი ვალუტის მოპოვების შესაძლებლობას.“⁸² 6.1.9(2) მუხლი გამოიყენება მაშინაც კი, როცა ვალუტა ექსკლუზიურად არჩეულია 6.1.9(1)(b) მუხლის შესაბამისად.

4. გაცვლითი კურსი

ა) ვადამოსულობისას არსებული კურსი

თუკი მოვალე დროულად შეასრულებს ვალდებულებას და გამოიყენებს უფლებას გადაიხადოს შესრულების ადგილის ვალუტით, ან თუკი ამის უფლება აქვს კრედიტორს 6.1.9(2) მუხლის შესაბამისად, გამოიყენება ვალდებულების ვადამოსულობის დროს არსებული გაც-

ვლითი კურსი.⁸³ უპირატესობა ენიჭება ოფიციალურ გაცვლით კურსს, თუკი ასეთი დადგენილია, სხვაგვარად შეიძლება გამოყენებულ იქნას ბანკების მიერ დადგენილი კომერციული კურსი.⁸⁴ უპირატესობა ენიჭება შესყიდვის კურსს, რათა კრედიტორს მიეცეს თანხის გადაცვლის შესაძლებლობა.⁸⁵

ბ) კურსი თანხის გადახდის ვადის გადაცილებისას

ვადის გადაცილების შემთხვევაშიც კი, მოვალეს აქვს ვალუტის არჩევის უფლება, თუკი სახეზე არ არის საგამონაკლისო შემთხვევები. თუმცა, თუკი ვადაგადაცილებული მოვალე გადაწყვეტს ადგილობრივი ვალუტით გადახდას, წარმოიშობა გაცვლითი კურსის პრობლემა, ვინაიდან ეს შეიძლება იყოს ნებისმიერი კურსი შესრულების დროიდან ფაქტობრივად გადახდამდე პერიოდისათვის.⁸⁶ ასეთ შემთხვევაში უსამართლო იქნება ვადაგადაცილებულ მოვალეს მიენიჭოს მისთვის სასურველი კურსის არჩევის უფლება.⁸⁷ ასევე, უნიდროას პრინციპები მხარს არ უჭერს კურსის დაფიქსირებას შესრულების ან გადახდის დღისათვის, რამდენადაც რისკი გადავა კრედიტორზე და მას მოუწევს ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა უნიდროას პრინციპების 7.4 მუხლის თანახმად.⁸⁸ ამიტომ, 6.1.9(4) მუხლი კრედიტორს ანიჭებს არჩევანის უფლებას ვადამოსულობის და ფაქტობრივი გა-

თითებით მიიჩნია, რომ მხარეს უნდა დაედასტურებინა თუ რა კურსი არსებობდა მანეთის კუპონით, ხოლო კუპონის - ლარით შეცვლის დღეს, რაც მას არ გაუკეთებია. თუმცა, ეს პოზიცია არ გაიზიარა უზენაესმა სასამართლომ და განმარტა, რომ „სასამართლომ დავის გადაწყვეტისას გამოიყენა სკ-ის 389-ე მუხლი და ჩათვალა, რომ უნდა დადგინდეს მანეთის კურსი კუპონის შემოღებისა და კუპონის ლარით შეცვლის დროს. ამასთან, მიუთითა, რომ საქმეში წარმოდგენილი არც ერთი ცნობით ასეთი რამ დადგენილი არ არის. საკასაციო სასამართლო თვლის, რომ მოცემულ შემთხვევაში სასამართლოს ასეთი მსჯელობა დაუსაბუთებელია, ვინაიდან არ არის დაზუსტებული ფულის კურსის განსაზღვრის პრინციპი და ასევე არ არის დაზუსტებული რა მტკიცებულება უნდა წარმოედგინა მხარეს. საკასაციო სასამართლო მიიჩნევს, თუკი სასამართლო საჭიროდ ჩათვლიდა ამ ნორმის გამოყენებას, ფულის კურსი, რომელიც კანონით დადგენილი წესით დგინდება, თვითონვე უნდა განესაზღვრა.“].

⁸² Official Comment to the PICC (UNIDROIT, 2016) 199; Vogenauer S., Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC) (2nd ed. 2015) (ebook) Article 6.1.9, [9].

⁸³ Vogenauer S., Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC) (2nd ed. 2015) (ebook) Article 6.1.9, [11].

⁸⁴ Vogenauer S., Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC) (2nd ed. 2015) (ebook) Article 6.1.9, [11].

⁸⁵ Vogenauer S., Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC) (2nd ed. 2015) (ebook) Article 6.1.9, [11].

⁸⁶ Vogenauer S., Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC) (2nd ed. 2015) (ebook) Article 6.1.9, [12].

⁸⁷ Official Comment to the PICC (UNIDROIT, 2016) 201.

⁸⁸ Vogenauer S., Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC) (2nd ed. 2015) (ebook) Article 6.1.9, [12].

დახდის დროებს შორის, რომელიც მისთვის უფრო ხელსაყრელია, გარდა ამისა, კრედიტორი ინარჩუნებს ვადაგადაცელებზე პროცენტის მოთხოვნის უფლებას.⁸⁹ თუმცა, 6.1.9(4)

⁸⁹ Vogenauer S., Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC) (2nd ed. 2015) (ebook) Article 6.1.9, [12]. საინტერესოა, რომ უნიდროას პრინციპების შემუშავებისას კამათი გამოიწვია ამ მუხლის (მოვალის არჩევანის უფლება) საჭიროებამ. UNIDROIT 1986, PC—Misc. 8, 14 [https://www.unidroit.org/english/documents/1986/study50/s-50-misc-08-e.pdf] [„მე-6 მუხლთან მიმართებით ზოგიერთმა წევრმა გამოთქვა ძლიერი კრიტიკა პირველ პარაგრაფში დადგენილ წესთან დაკავშირებით. მათი მოსაზრებით წესი, რომლის მიხედვითაც მოვალეს აქვს ხელშეკრულებაში მითითებულ და გადახდის ადგილის ვალუტებს შორის არჩევანის უფლება, შესაძლოა, მისაღები იყოს დასავლური ქვეყნებისათვის, თუმცა აღმოსავლეთ-დასავლეთ და ჩრდილოეთ-სამხრეთ სავაჭრო ურთიერთობების კონტექსტში ამგვარი არჩევანის თავისუფლება არ უნდა იყოს დასაშვები. კრედიტორებს სოციალისტური და უმრავლესი განვითარებადი ქვეყნებიდან აქვთ ლეგიტიმური ინტერესი გადახდა მიიღონ შეთანხმებულ ვალუტაში, და ეს ხდება არა მხოლოდ იმიტომ, რომ მათი ვალუტა ყოველთვის არ არის საერთაშორისო დონეზე თავისუფლად კონვერტირებადი, არამედ, ასევე, იმის გამოც, რომ უცხოური ვალუტა, შესაძლოა, უკვე დაფიქსირებულია დამგვემავი ხელმძღვანელი ორგანოების მიერ საქონლის და სერვისის იმპორტისათვის. შესაბამისად, გამოითქვა აზრი, რომ მეორე პარაგრაფში მოცემული წესი შეცვლილიყო საპირისპირო წესით, რომლის მიხედვითაც ფულადი ვალდებულება უნდა შესრულდეს მხარეთა შორის შეთანხმებულ ვალუტაში ან, როგორც მინიმუმ, ცხადად გაინეროს, რომ მოვალის არჩევანის თავისუფლება არსებობს, მხოლოდ, საწინააღმდეგო შეთანხმების არარსებობის შემთხვევაში, მათ შორის გადახდის ადგილას მოქმედი ვალუტის შემზღუდავი რეგულაციები.“]; UNIDROIT 1987, Study L – Doc. 39, 13-14 [https://www.unidroit.org/english/documents/1987/study50/s-50-38-e.pdf] [„მე-14 მუხლის პირველ პარაგრაფში მოცემული წესი, რომლის მიხედვითაც მოვალეს აქვს არჩევანის უფლება გადახდა განახორციელოს ან მხარეთა მიერ შეთანხმებულ ვალუტაში, ან გადახდის ვალუტაში, თუკი გარემოე-

მხოლოდ ნაწილობრივ იცავს კრედიტორს, რამდენადაც ვადაგადაცელებულ მოვალეს კვლავ აქვს ვალის ვალუტით შესრულების უფლება.“⁹⁰

ბები სხვა რამეზე არ მიუთითებენ, ჯგუფმა დაადგინა კომპრომისის შედეგად. ჯგუფის წევრებს აქვთ გარკვეული ეჭვები ამ წესის სისწორესთან დაკავშირებით და იკვეთება, რომ იგი არ შეესაბამება არც ძირითად სახელშეკრულებო მოლოდინებს და არც ფართოდ დამკვიდრებულ პრაქტიკას. პირველ რიგში, იგი ეწინააღმდეგება ძირითად მოლოდინს, რომ კრედიტორს უფლება აქვს მოითხოვოს, რომ მოვალემ ვალდებულება შეასრულოს შეთანხმებულ ვალუტაში, ე.ი. უფლებას, რომ მოთხოვნილ იქნეს ვალდებულების ხელშეკრულების შინაარსის შესაბამისად შესრულება. მეორეს მხრივ, როგორც ჩანს ეს წესი ეწინააღმდეგება ფართოდ დამკვიდრებულ პრაქტიკას. ფაქტობრივად, საერთაშორისო სავაჭრო პრაქტიკაში მიღებულია გადახდის მითითება კონკრეტულ ვალუტაში (მაგ. აშშ დოლარში) უნდა განხორციელდეს კონკრეტულ ბანკებში, რომლებიც მდებარეობს სხვა ვალუტის ქვეყნებში, და ეს საერთოდ არ ნიშნავს იმას, რომ მოვალეს უფლება აქვს შესრულება გადახდის ადგილის ვალუტაში განახორციელოს. შესაბამისად, მე-14 მუხლში დადგენილის საწინააღმდეგო წესი უფრო შესაბამისი იქნება საერთაშორისო სახელშეკრულებო პრაქტიკასთან.“]. დამატებით, სამუშაო ჯგუფის წევრთა შორის ვრცელი დებატები უცხოურ ფულად ვალდებულებასთან, მათ შორის, გამოსაყენებელ კურსთან დაკავშირებით იხ.: UNIDROIT 1994, PC – Misc. 19, 71-82 [https://www.unidroit.org/english/documents/1994/study50/s-50-misc-19-e.pdf].

⁹⁰ Vogenauer S., Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC) (2nd ed. 2015) (ebook) Article 6.1.9, [14]. ავტორი მიუთითებს, რომ არ არის ნათელი რატომ აირჩია უნიდროას პრინციპებმა კრედიტორის დაცვის მხოლოდ ლიმიტირებული ვარიანტი. თუკი კრედიტორს ექნებოდა უფლება აერჩია ვადაგადაცელებისას რომელ ვალუტაში უნდა მოხდეს გადახდა, მაშინ ვადაგადაცელების მთლიანი რისკი გადავიდოდა მოვალეზე. ამისგან განსხვავებით, არსებული რედაქციით კრედიტორს რჩება, მხოლოდ, ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება უნიდროას პრინციპების 7.4 სექციის შესაბამისად, თუკი დაკმაყოფილებულია მისი წინაპირობები [იხ. მუხლები 7.4.1 – 7.4.13]. ამისგან განსხვავებით, PECL 7.108(3) მუხლი ვადაგადაცელებისას კრე-

დიტორს აძლევს არჩევანის უფლებას: „თუ მეორე პუნქტით გათვალისწინებულ შემთხვევაში, მოვალემ დროულად არ შეასრულა ვალდებულება, კრედიტორს შეუძლია მოითხოვოს შესრულება იმ ადგილის შესაბამის ვალუტაში, სადაც უნდა მომხდარიყო შესრულება, ან იმ გადაცვლის კურსის შესაბამისად, რომელიც იქ შესრულებისათვის თავდაპირველად გათვალისწინებულ დროს ან დაგვიანებული გადახდის დროისთვის იყო დადგენილი.“⁹¹ ბზეკალავა ე., ჭალიძე თ., ევროპული სახელშეკრულებო სამართლის პრინციპები (2014) 52. უცხოურ ფულად ვალდებულებასთან დაკავშირებით საინტერესო მუხლს შეიცავს DCFR: „მუხლი III.–2:109. გადახდის ვალუტა. (1) მოვალეს და კრედიტორს უფლება აქვთ შეთანხმდნენ, რომ გადახდა მოხდება, მხოლოდ, განსაზღვრულ ვალუტაში. (2) ამგვარი შეთანხმების არარსებობისას, თუკი ვალის ვალუტა განსხვავდება გადახდის ადგილას მოქმედი ვალუტისაგან, გადახდა შეიძლება მოხდეს ამ ადგილის ვალუტაში ვადამოსულობისას არსებული გაცვლითი კურსის შესაბამისად. (3) თუკი, წინამდებარე პარაგრაფის შესაბამისად მოვალე გადააცილებს გადახდის ვადას, კრედიტორი უფლებამოსილია გადახდა მოითხოვოს გადახდის ადგილას მოქმედ ვალუტაში ვადამოსულობისას ან ფაქტობრივად გადახდისას არსებული გაცვლითი კურსის შესაბამისად. (4) თუკი ფულადი ვალდებულება არ არის კონკრეტულ ვალუტაში გამოხატული, გადახდა უნდა მოხდეს გადახდის ადგილას მოქმედ ვალუტაში.“ [იხ. DCFR ტექსტი https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/2009_02_DCFR_OutlineEdition.pdf]. ხელშეკრულებაში სამი სხვადასხვა ვალუტა შეიძლება ფიგურირებდეს: ვალის ვალუტა, გადახდის შეთანხმებული ვალუტა და გადახდის ადგილას მოქმედი ვალუტა. III.–2:109 მუხლი ეფუძნება მიდგომას, რომ, უპირველეს ყოვლისა, კრედიტორს უფლება აქვს გადახდა შეთანხმებულ ვალუტაში მოითხოვოს (მიუხედავად იმისა, განმხილველი სასამართლო უშვებს თუ არა გადანაცვლების მიღებას მხარეთა მიერ შეთანხმებულ ვალუტაში, ეს საპროცესო კანონმდებლობით განსაზღვრული საკითხია). თუკი ამგვარი შეთანხმება არ არსებობს, მოვალეს უფლება აქვს გადახდა ადგილობრივ ვალუტაში განახორციელოს, თუმცა ამან არ უნდა შეამციროს ვალდებულების ოდენობა, ამიტომ კონვერტაცია უნდა მოხდეს ვადამოსულობისას არსებული კურსის შესაბამისად (მათ შორის მაშინაც, როცა გადახდა ხდება ვადის დადგომამდე). თუკი მოვალემ გადახდის ვადას გადააცილა, III.–2:109 მუხლი მხარს

ასეთ დროს, კრედიტორს მხოლოდ შეუძლია ზიანის ანაზღაურება მოითხოვოს.⁹¹

გ) შეცვლილი გარემოებისადმი მისადაგება

1984 წლის დრაფტი მხარს უჭერდა ნომინალიზმის პრინციპს, თუმცა იგი ამოღებულ იქნა.⁹² ამის გამო, უნიდროას პრინციპები პირდაპირ არ არეგულირებს ვალდებულების გართულების და ვალუტის კურსის არსებითი ცვლი-

უჭერს კურსის ცვლილების რისკის მოვალეზე გადატანას. უარი ითქვა კურსთა შორის სხვაობის ზიანის ანაზღაურების ზოგადი წესებით დაკისრებაზე, ვინაიდან ეს ორ დამოუკიდებელ სასარჩელო მოთხოვნას გულისხმობს; ნაცვლად, მუხლმა კრედიტორს მიანიჭა არჩევანის თავისუფლება ვადამოსულობისა და ფაქტობრივად გადახდის თარიღებს შორის. *Bar von C., Clive E. Schulte-Noilke H., Draft Common Frame of Reference (DCFR), Articles and Comments, 342-344.*

⁹¹ *Vogenauer S., Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC) (2nd ed. 2015) (ebook) Article 6.1.9, [14].* 11/12/1967 წლის ევროპული კონვენცია უცხოური ფულადი ვალდებულებების შესახებ მე-4 მუხლში ადგენს, რომ „თუკი მოვალე გადააცილებს თანხის გადახდის ვადას და ამის შემდეგ ვალუტა, რომელშიც გამოხატული იყო ვალდებულება გაუფასურდება გადახდის ადგილის ვალუტასთან მიმართებით, მოვალემ, იგი გადახდას ახორციელებს ვალის ვალუტაში თუ, წინა მუხლებით გათვალისწინებულ შემთხვევებში - გადახდის ადგილის ვალუტაში, უნდა გადაიხადოს დამატებით ვადამოსულობისას და ფაქტობრივად გადახდის დღეს არსებულ გადაცვლის კურსთა შორის განსხვავება.“ გამონაკლისია შემთხვევა, როდესაც ვადის გადაცილება გამოწვეულია კრედიტორის ბრალით, ფორს-მაჟორით ან კრედიტორს კურსის გაუარესებით ზიანი არ მიდგომია. მტკიცების ტვირთი არის მოვალეზე. თუმცა, ევროპული კონვენცია დღეს მოქმედი არ არის.

⁹² UNIDROIT 1984, Study L – Doc. 33, 2 [<https://www.unidroit.org/english/documents/1984/study50/s-50-33-e.pdf>] [„მუხლი 7. ფულადი ვალდებულება. თანხის გადახდის ვალდებულების შესრულება ხდება შეთანხმებულ ვალუტაში ვალდებულების ნომინალის გადახდით.“].

ლების საკითხებს.⁹³ თუმცა, უნიდროას პრინციპების 6.2.1 და 6.1.9 მუხლების კომბინაციით მხარეები ატარებენ კურსის ცვლილების რისკს, თუკი ამის შესახებ სპეციალურად არ გაითვალისწინებენ ხელშეკრულებაში.⁹⁴ მხოლოდ მა-

შინ, როცა არსებითად დარღვეულია მხარეთა შესრულებებს შორის თანაფარდობა, შეიძლება გარიგების შეცვლილი გარემოებებისადმი მისადაგება.⁹⁵

IV. ევროპის სახელშეკრულებო სამართლის პრინციპები

PECL, მუხლი 7:108: გადახდის ვალუტა

მხარეებს შეუძლიათ შეთანხმდნენ, რომ გადახდა განხორციელდება მხოლოდ განსაზღვრული ვალუტით.

ასეთი შეთანხმების არარსებობისას, თანხა, რომელიც განსაზღვრულია შესრულების ადგილისგან განსხვავებულ ვალუტაში, შეიძლება გადახდილ იქნეს ამ ადგილის ვალუტაში, შესრულების დროისათვის მოქმედი გაცვლითი კურსის შესაბამისად.

თუ მეორე პუნქტით გათვალისწინებულ შემთხვევაში, მოვალემ დროულად არ შეასრულა ვალდებულება, კრედიტორს შეუძლია მოითხოვოს გადახდა შესრულების ადგილის ვალუტაში, სადაც უნდა მომხდარიყო შესრულება, ვალდებულების შესრულების ან თანხის ფაქტობრივად გადახდის დროისათვის დადგენილი გაცვლითი კურსის შესაბამისად.

უცხოურ ვალუტაში გამოხატულ ფულად ვალდებულებას აწესრიგებს 7:108 მუხლი „გადახდის ვალუტა“.⁹⁶ 7:108(1) მუხლის თანახმად

რიც არ უნდა იქნას უპირატეს მდგომარეობაში ჩაყენებული.“]

⁹⁵ BGB 244-ე პარაგრაფის მიხედვით, ფულადი ვალდებულება ხასიათდება ნომინალიზმის პრინციპით. თუნდაც შეიცვალოს ვალუტის მსყიდველობითი ღირებულება, მოვალემ უნდა გადაიხადოს ნომინალით ფიქსირებული ოდენობა. მისადაგება ხდება, მხოლოდ, საგამონაკლისო შემთხვევებში, როდესაც ხდება გარემოებების არსებითი ცვლილება. *MüKoBGB/Grundmann*, 8. Aufl. 2019, BGB § 245 Rn. 20. ვალდებულების შესრულების გართულების შემთხვევებს აწესრიგებს უნიდროას პრინციპების 6.2.2 მუხლი.

⁹⁶ 9:510 მუხლი ეხება სპეციალურად სახელშეკრულებო ზიანის ანაზღაურების ვალუტას.

⁹³ UNIDROIT 1986, PC—Misc 8, 13 [https://www.unidroit.org/english/documents/1986/study50/s-50-misc-08-e.pdf] [„მე-5 მუხლთან დაკავშირებით, სამუშაო ჯგუფმა გადაწყვიტა მისი ამოღება. სამუშაო ჯგუფის წევრებმა მიიჩნიეს, რომ თუმცა ადგილობრივი კანონმდებლობის დონეზე, შესაძლოა, გამართლებული იყოს ნომინალიზმის პრინციპის აღიარება, რამდენადაც თითოეულ ქვეყანას სურს აჩვენოს საკუთარი ვალუტის სიმყარის მიმართ ნდობა, საერთაშორისო დონეზე არა მხოლოდ არ არსებობს მსგავსი დასაბუთება, არამედ, ასევე, არ იყო ცხადი თუ რა მიმართება იქნებოდა ნომინალიზმის პრინციპსა და ვალდებულებათა გართულების შემთხვევაში ხელშეკრულების მისადაგების წესებს შორის.“].

⁹⁴ საფრანგეთის სამოქალაქო კოდექსის 1895-ე მუხლი სპეციალურ წესს ადგენს სესხის ხელშეკრულებების მიმართ: „სესხის ხელშეკრულებიდან გამომდინარე ვალდებულება ყოველთვის არსებობს ხელშეკრულებაში დაფიქსირებული ციფრის ოდენობით. მიუხედავად იმისა, თანხის გადახდის ვადის დადგომამდე გაიზრდება თუ შემცირდება ვალუტის კურსი, მოვალე ვალდებულია დააბრუნოს ნომინალით განსაზღვრული თანხა და გადახდა უნდა მოხდეს გადახდის დროს დადგენილ ვალუტაში.“ ამერიკულ სასამართლო პრაქტიკაშიც არის საქმეები, სადაც სასამართლომ მხარი დაუჭირა ნომინალიზმის პრინციპს. 1926 წლის ერთ-ერთ საქმეში აშშ-ს უზენაესმა სასამართლომ განმარტა, რომ ვალუტის კურსის ცვლილების რისკი არის მხარეებზე. *Deutsche Bank Filiale Nürnberg v Humphreys*, 272 US 517, 519 (1926) [„კონკრეტული ქვეყნის ვალუტაში გამოხატულ ვალდებულებას ყოველთვის თან ახლავს ვალუტის კურსის ფლუქტუაციით გამომწვეული რისკი და კანონისათვის არ აქვს მნიშვნელობა ამით კრედიტორი მიიღებს სარგებელს თუ მოვალე. რა თქმა უნდა, დოლარს და მარკას სხვა და სხვა დროს სხვა და სხვა ღირებულება გააჩნიათ, თუმცა, კანონისათვის ორივე მათგანი მაინც იგივედ რჩება. თუკი ვალდებულების შესრულების ადგილი იქნებოდა ამერიკა, ხოლო დოლარის კურსი სარჩელის შეტანამდე დაეცემოდა, კრედიტორს არ მიეცემოდა ამის გამო უფრო მეტი დოლარის მიღების უფლება. უცხოელი კრედიტო-

მხარეებს უფლება აქვთ შეთანხმდნენ, რომ გადახდა მოხდება კონკრეტულ ვალუტაში. მაგალითად, მხარეებს უფლება აქვთ ფასი დაადგინონ აშშ დოლარში, თუმცა გაითვალისწინონ, რომ გადახდა მოხდება ევროში.⁹⁷ შეთანხმება კრედიტორს ანიჭებს გადახდის კონკრეტულ ვალუტაში განხორციელების მოთხოვნის უფლებას.⁹⁸ სხვაგვარად, ვალის ვალუტა და გადა-

მუხლი 9:510: ვალუტა, რომელშიც გამოითვლება ზიანის ოდენობა

ზიანი გამოთვლილ უნდა იქნას იმ ვალუტაში, რომელიც ყველაზე უკეთ ასახავს დაზარალებული მხარის დანაკარგებს.

მუხლის თანახმად, ზიანი გამოთვლილი უნდა იქნას იმ ვალუტაში, რომელიც ყველაზე უკეთ ასახავს დაზარალებული მხარის ზიანს [„most appropriately reflects the aggrieved party's loss“]. ამაში იგულისხმება ის, რომ მხარე ჩაყენებულ უნდა იქნას იმავე პოზიციაში, რომელშიც იგი იქნებოდა ვალდებულების შესრულების შემთხვევაში [მუხლი 9:502]. თავიდან უნდა იქნას აცილებული როგორც ზიანის არასათანადო კომპენსაცია, ისე დაზარალებული მხარის უსაფუძვლო გამდიდრება. *Lando O., Beale H., Principles of European Contract Law, Parts I and II (2000) 457.* როგორც წესი, გამოიყენება ხელშეკრულებით შეთანხმებული ვალის ვალუტა, თუმცა, შესაძლოა, გამოყენებულ იქნას ის ვალუტა, რომელშიც დაზარალებული მხარე ზოგადად ახორციელებს საქმიანობას. *Lando O., Beale H., Principles of European Contract Law, Parts I and II (2000) 457.* 9:510 მუხლი ადგენს ზიანის ვალუტას, რაც შეეხება კურსს, თუკი ზიანი უცხოურ ვალუტაშია გამოხატული, მისი გადახდის ვალუტაში კონვერტაციას, კვლავ, აწესრიგებს 7:108 მუხლი. *Lando O., Beale H., Principles of European Contract Law, Parts I and II (2000) 457.*

⁹⁷ *Lando O., Beale H., Principles of European Contract Law, Parts I and II (2000) 343.*

⁹⁸ *Lando O., Beale H., Principles of European Contract Law, Parts I and II (2000) 344.* 7:108 მუხლი არ ეხება განმხილველ სასამართლოს აქვს თუ არა გადაწყვეტილების უცხოურ ვალუტაში მიღების უფლება. ამას მოაწესრიგებს ადგილობრივი საპროცესო სამართალი. ასევე, მუხლი არ ეხება ბუნდოვანების შემთხვევაში სახელშეკრულებო ინტერპრეტაციას, რაც გამოსაყენებელი სამართლით წესრიგდება. *Lando O., Beale H., Principles of European Contract Law, Parts I and II (2000) 344.*

ხდის ვალუტა, ჩვეულებრივ, ერთმანეთს დაემთხვევა.

გადახდის ვალუტაზე შეთანხმების არარსებობისას თუკი ხელშეკრულებით გათვალისწინებულია უცხოური ვალუტა, გადახდა შეიძლება მოხდეს შესრულების ადგილის ვალუტაში, ვალდებულების ვადამოსულობისას არსებული გაცვლითი კურსის შესაბამისად. [მუხლი 7:108(2)]. მუხლი მოვალეს ანიჭებს არჩევანის უფლებას.⁹⁹ რაც შეეხება გაცვლით კურსს, აქ მოქმედებს პრინციპი, რომ კურსის არჩევამ არ უნდა გამოიწვიოს ვალდებულების ხელოვნური შემცირება.¹⁰⁰ ამიტომ, გამოიყენება ვადამოსულობის დროს შესრულების ადგილას არსებული კურსი. ეს კურსი მოქმედებს მაშინაც, როცა მოვალე ვალდებულებას ვადაზე ადრე ასრულებს.¹⁰¹

ვადის გადაცილებისას PECL-მა უარი თქვა კურსის ვადამოსულობის დროისათვის დაფიქსირებასა და კრედიტორისათვის ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლების მინიჭებაზე, ვინაიდან ეს იწვევს მოთხოვნების გაყოფას და, შესაძლოა, წარმოშვას ორი დამოუკიდებელი სამართალწარმოება. ვადის გადაცილებისას კრედიტორს უფლება აქვს გადახდა მოითხოვოს ან ვადამოსულობისას, ან ფაქტობრივად გადახდისას არსებული გაცვლითი კურსის შესაბამისად. [მუხლი 7:108(3)]. მუხლი მიზნად ისახავს კრედიტორის ინტერესების დაცვას.¹⁰²

⁹⁹ *Lando O., Beale H., Principles of European Contract Law, Parts I and II (2000) 344.*

¹⁰⁰ *Lando O., Beale H., Principles of European Contract Law, Parts I and II (2000) 345.*

¹⁰¹ *Lando O., Beale H., Principles of European Contract Law, Parts I and II (2000) 345.*

¹⁰² *Lando O., Beale H., Principles of European Contract Law, Parts I and II (2000) 345* [„ძირითადი პრინციპი, რომელიც სამართლიან შედეგს აღწევს არის ის, რომ ვადის გადაცილებისას ვადამოსულობის შემდგომი ვალუტის კურსის შემცირების რისკი უნდა ატაროს მოვალემ და არა კრედიტორმა; კრედიტორი თავიდან აიცილებდა კურსთან დაკავშირებულ რისკებს იმით, რომ მიღებულ სუსტ ვალუტას გადაახურდავებდა ძლიერ ვალუტაში. შესაბამისად, მოვალე, ფაქტობრივად, გადახდის დაყოვნებით ახდენს კურსით სპეკულაციას.“].

ამავე დროს, მხარეებს უფლება აქვთ შეთანხმდნენ ფიქსირებულ კურსზეც.¹⁰³

V. ამერიკული სამართალი

აშშ-ში მოქმედებს უნიფიცირებული სავაჭრო კოდექსი, რომელიც აწესრიგებს თითქმის ყველა სახის კომერციულ ტრანზაქციას.¹⁰⁴ კოდექსის 3-107 სექცია ეხება უცხოურ ვალუტაში გადასახდელ ინსტრუმენტებს და ჩამოყალიბებულია შემდეგნაირად:

§ 3-107. უცხოურ ვალუტაში გადასახდელი ინსტრუმენტები.

თუკი ინსტრუმენტი სხვაგვარად არ ადგენს, უცხოურ ვალუტაში განსაზღვრული ფულადი ვალდებულება შეიძლება შესრულდეს უცხოურ ვალუტაში ან დოლარის ექვივალენტში, გადახდის დღეს გადახდის ადგილზე დოლარის შესყიდვისათვის დადგენილი საბანკო კურსით.

3-107 სექცია ეხება მხოლოდ ფულად ვალდებულებებს. როგორც სექციის ტექსტიდან ჩანს მოვალეს ეძლევა თანხის დოლარში გადახდის უფლება. გამოიყენება გადახდის დღეს (და არა ვადამოსულობის დღეს) არსებული კურსი, კერძოდ კი, დოლარის შესყიდვისათვის დადგენილი კურსი. კოდექსი მხარეებს აძლევს უფლებას შეთანხმდნენ, რომ გადახდა მოხდება ექსკლუზიურად უცხოურ ვალუტაში. მეტიც, მხა-

რეებს უფლება აქვთ შეთანხმდნენ კონვერტაციის კურსზეც.

უცხოურ ვალუტაში გამოხატულ ფულად ვალდებულებებთან დაკავშირებით საინტერესოა აშშ-ს სასამართლოთა პრაქტიკა. საქმე ისაა, რომ, ისტორიულად, ამერიკული სასამართლოები ფულად თანხას ყოველთვის დოლარში მიუთითებდნენ.¹⁰⁵ აღნიშნული ტრადიცია, ჯერ კი-

¹⁰⁵ Hicks v. Guinness, 269 U.S. 71, 80 (1925) [„ვალდებულება ამერიკელი კრედიტორის მიმართ უნდა შესრულდეს იქვე აშშ-ში. როდესაც თანხის გადახდის ვალდებულება გამოხატულია უცხოურ ვალუტაში, ამერიკულ კომპანიას გაუჩნდება მოთხოვნის უფლება არა ვალის, არამედ, მისი არჩევანით, ზიანის აშშ დოლარში ანაზღაურების შესახებ. იგი აღარ არის ვალდებული გადახდად მიიღოს მარკა.“]; Frontera Transp. Co. v. Abaunza, 271 F. 199, 202 (5th Cir. 1921) [„ჩვენ არ ვფიქრობთ, რომ ქვედა ინსტანციის სასამართლოს უფლება ქონდა გადანყვეტილება მექსიკურ პესოში ან აშშ დოლარისგან განსხვავებულ ნებისმიერ სხვა ვალუტაში მიეღო. სასამართლოს ან უნდა დაედგინა გადასახდელი თანხის ექვივალენტი ამერიკულ ვალუტაში, ან თუკი ამის საკმარისი მტკიცებულება არ იარსებებდა, უარი უნდა ეთქვა მოთხოვნის დაკმაყოფილებაზე.“]; Shaw, Savill, Albion & Co. v. The Fredericksburg, 189 F.2d 952, 954-955 (2d Cir. 1951) [„დამკვიდრებული წესის თანახმად, ამერიკულმა სასამართლომ გადანყვეტილება უნდა მიიღოს მხოლოდ ამერიკულ ვალუტაში. შესაბამისად, წინამდებარე საქმის მსგავს შემთხვევებში წამოიჭრება საკითხი იმის შესახებ, თუ რომელი თარიღით უნდა მოხდეს უცხოური ვალუტის ადგილობრივ ვალუტაში კონვერტაცია.“]. თუმცა, აღსანიშნავია, რომ ამერიკული სასამართლოები აღნიშნული წესის საფუძველად ხშირად მიუთითებდნენ 1792 წლის კანონზე (Coinage Act), რომლის მე-20 სექციის თანახმადაც „ამერიკის შეერთებული შტატების ფული გამოხატული უნდა იყოს დოლარებში ან ერთეულებში ... და ყველა სასამართლო პროცესი ... უნდა შეესაბამებოდეს წინამდებარე რეგულაციას.“ Coinage Act of 1792, 31 U.S.C. § 371. სასამართლოები, სწორედ, აღნიშნულ დანაწესზე მითითებით ასაბუთებდნენ გადანყვეტილების მხოლოდ აშშ დოლარში მიღებას. Int'l Silk Guild, Inc. v. Rogers, 262 F.2d 219, 224 (D.C. Cir. 1958) [„მას შემდეგ, რაც პირველი ინსტანციის სასამართლომ დაადგინა, რომ იაპონური ასაში ვალდებულება იყო გილდისათვის გადაეხადა 80,323.09 იაპონური იენი, წარმოიშვა იე-

¹⁰³ Lando O., Beale H., Principles of European Contract Law, Parts I and II (2000) 345.

¹⁰⁴ უნიფიცირებული სავაჭრო კოდექსი (Uniform Commercial Code (UCC)) არის ამერიკის სამართლის ინსტიტუტისა (ALI) და შტატთა გაერთიანებული სამართლის ნაციონალური კონფერენციის (National Conference of Commissioners on Uniform State Laws (NCCUSL)) ერთობლივი პროექტი. კოდექსი შეიცავს ნასყიდობისა და სხვა კომერციული ტრანზაქციების მომწესრიგებელ ნორმებს. პირველი რედაქცია გამოიცა 1942 წელს. კოდექსს სარეკომენდაციო ხასიათი აქვს და მოქმედებისათვის აუცილებელია შტატებმა მისი რატიფიკაცია მოახდინონ. იხ. დანვრილებით: <https://www.uniformlaws.org/acts/ucc>.

ნის დოლარში კონვერტაციის პრობლემა, რამდენადაც ამერიკულ სასამართლოებს უფლება აქვთ გადაწყვეტილება მიიღონ მხოლოდ დოლარში. იხ. *See § 20 of the Monetary Act of 1792.*"]; Shaw, Savill, Albion & Co. v. The Fredericksburg, 189 F.2d 952, 954 (2d Cir. 1951). თუმცა, კომენტატორთა ნაწილი მიიჩნევს, რომ კანონის ტექსტი არასწორად იქნა გაგებული და იგი არ მოითხოვს სასამართლოებმა გადაწყვეტილება მხოლოდ აშშ დოლარში მიიღონ, არამედ ამერიკის მთავრობას უდგენს გარკვეულ წესებს, თუ როგორ უნდა მოხდეს მთავრობის თანხების შენახვა. *Brand A. Ronald, Restructuring the U.S. Approach to Judgments on Foreign Currency Liabilities: Building on the English Experience*, 11 YALE J. INT'L L. 139, 157-159 (1985) [ავტორი მიუთითებს, რომ საკანონმდებლო ისტორია არ შეიცავს რაიმე მინიშნებას იმაზე, რომ კანონის ტექსტი მოსამართლეებს უკრძალავს გადაწყვეტილების უცხოურ ვალუტაში მიღებას. მათ შორის, 1792 კანონის ტექსტზე ვრცლად იმსჯელებს დამფუძნებელმა მამებმაც, თომას ჯეფერსონმა და ალექსანდრე ჰამილტონმა, თუმცა თავიანთ მსჯელობაში არსად შეხებიან სასამართლო პროცედურულ საკითხებს]. 1982 წელს კანონის ტექსტმა განიცადა ცვლილება და ამოღებულ იქნა ამერიკულ სასამართლოებთან დაკავშირებული წინადადება. 31 U.S.C § 5101. აღნიშნული ცვლილების შემდეგ გადაწყვეტილების ადგილობრივ ვალუტაში მიღების წესმა თანდათან ცვლილება დაიწყო. In re Oil Spill by The Amoco Cadiz, 954 F.2d 1279, 1328 (1992) „გადაწყვეტილებები უცხოურ ვალუტაში აშშ-ს ფედერალური სასამართლოების პრაქტიკაში იშვიათია - შესაძლოა, წინამდებარე გადაწყვეტილება იყოს პირველი - ვინაიდან 1792 წლის Coinage Act-ის მე-20 სექციის თანახმად „ამერიკის შეერთებული შტატების ფული გამოხატული უნდა იყოს დოლარებში ან ერთეულებში ... და ყველა სასამართლო პროცესი ... უნდა შეესაბამებოდეს წინამდებარე რეგულაციას.“ კონგრესმა აღნიშნული სექცია გააუქმა 1982 წელს. შესაბამისად, აღარ არსებობს გადაწყვეტილების უცხოურ ვალუტაში მიღების ხელშემშლელი გარემოება.“]; *Competex, S.A. v. LaBow*, 783 F.2d 333, 337 & n.9 (2d Cir. 1986) [„გადაწყვეტილების მიღება უცხოურ ვალუტაში დასაშვებია ინგლისში, იხ. *Miliangos v. George Frank (Textiles) Ltd.*, [1975] 3 All E.R. 801 (H.L.), საფრანგეთში და გერმანიაში, იხ. *E. Scoles & P. Hay, Conflict of Laws § 24.40* (1982). ამ მიდგომის გასაგები უპირატესობის მიუხედავად, რომელიც ინარჩუნებს თავდაპირველი გადაწყვეტი-

დევ, ინგლისური სამართლიდან მომდინარეობს.¹⁰⁶ სასამართლოები ამ მიდგომის დასასაბუთებლად სხვადასხვა არგუმენტებს ეყრდნობოდნენ,¹⁰⁷ თუმცა, ბოლო დროს მიდგომები ორივე ქვეყანაში შეიცვალა.¹⁰⁸

ლების მთლიანობას და გადაწყვეტილებით დადგენილი ვალუტის ფლუქტუაციის რისკს მხარეებზე ანაწილებს, მან ნაკლები მხარდაჭერა მოიპოვა აშშ-ში პროცედურული საფუძვლებით. ამერიკული სასამართლოების უმრავლესობამ მიიჩნია, რომ ამერიკული გადაწყვეტილებები მიღებული უნდა იყოს დოლარში. აღნიშნული მიდგომა ეფუძნება ან საერთო სამართალში დამკვიდრებულ სუვერენიტეტის პრინციპს, იხ. *Hicks v. Guinness*, 269 U.S. 71, 72, 70 L. Ed. 168, 46 S. Ct. 46 (1925); *Frontera Transportation Co. v. Abaunza*, 271 F. 199, 202 (5th Cir. 1921); *Liberty National Bank v. Burr*, 270 F. 251, 252 (E.D. Pa. 1921), ან, როგორც მინიმუმ, ნაწილობრივ, 1792 წლის ამჟამად უკვე გაუქმებულ Coinage Act-ის მე-20 სექციას, იხ. *International Silk Guild, Inc. v. Rogers*, 104 U.S. App. D.C. 330, 262 F.2d 219, 224 (D.C. Cir. 1958); *Shaw, Savill, Albion & Co. v. The Fredericksburg*, 189 F.2d 952, 954-5 n. 5 (2d Cir. 1951). აღნიშნული მიდგომა, სავარაუდოდ, უნდა გადაიხედოს, რამდენადაც მე-20 სექცია უკვე გაუქმებულია.“]; *Westerheim R. S.*, The Uniform Foreign-Money Claims Act: No Solution to an Old Problem, 69 TEX. L. REV. 1203 (1991); *Lion L. P.*, The Need to Retreat From Inflexible Conversion Rules - An Equitable Approach to Judgment in Foreign Currency, 22 Santa CLARA L. REV. 871 (1982); *Freeman J.*, Judgments in Foreign Currency - A Little Known Change in New York Law, 23 INT'L L. 737, 738-740 (1989); *Becker J.*, The Currency of Judgment, 25 AM. J. COMP. L. 152 (1977).

¹⁰⁶ ჯერ კიდევ 1626 წლის საქმეში ინგლისურმა სასამართლომ განმარტა, რომ „უცხოურ ვალუტაში არსებული ვალდებულებისას ... უნდა განისაზღვროს მისი ღირებულება ინგლისურ ვალუტაში.“ *Ward v. Kidswin*, 82 Eng. Rep. 283. აღნიშნულ მიდგომას დიდი ხნის განმავლობაში ეთანხმებოდა ინგლისის უმაღლესი სასამართლოც. In re United Railways of Havana and Regla Warehouses, Ltd., 1961 A.C. 1007.

¹⁰⁷ *Brand A. Ronald, Restructuring the U.S. Approach to Judgments on Foreign Currency Liabilities: Building on the English Experience*, 11 YALE J. INT'L L. 139, 158 (1985); *Freeman J.*, Judgments in

ForeignCurrency - A Little Known Change in New York Law, 23 INT'L L. 737, 738-740 (1989).

¹⁰⁸ აშშ-ში 1989 წელს შემუშავებულ იქნა მოდელური აქტი The Uniform Foreign Money Claims Act (UFMCA), რომელიც ითვალისწინებს გადაწყვეტილების უცხოურ ვალუტაში მიღების შესაძლებლობას. აღნიშნული დოკუმენტი არაერთმა შტატმა გაიზიარა და ასახა ადგილობრივ საკანონმდებლო აქტებში. ცვლილებებთან ერთად სასამართლოთა პრაქტიკაში გაჩნდა გადაწყვეტილებები, რომლებმაც ან გამოსაჩინეს ძველი წესის შეცვლის სურვილი, ან გადაწყვეტილება უცხოურ ვალუტაში მიიღეს. *Manches & Co. v. Gilbey*, 646 N.E.2d 86, 89 (Mass. 1995) [სასამართლომ გადაწყვეტილებით მოპასუხეს დააკისრა ინგლისური ფუნტი სტერლინგის გადახდა]. ინგლისურ რეალობაშიც გადაწყვეტილების მხოლოდ ადგილობრივ ვალუტაში მიღების წესი პირველად დაირღვა 1974 წელს, როცა საქმეში *Ugoslavenska Oceanska Plovidba v. CastleInvestment Co., Inc.* სასამართლომ გადაწყვეტილება აშშ დოლარში მიიღო. *Ugoslavenska Oceanska Plovidba v. CastleInvestment Co., Inc.*, [1974] Q.B. 292. ხოლო, საქმეში *Schorsch Meier v. Hennin*, სადაც გერმანული ავტომობილების რეალიზატორი კომპანია ედავებოდა ინგლისურ დილერ კომპანიას, ხელშეკრულებაში ვალის ვალუტა იყო გერმანული ფრანკი. ტრადიციული მიდგომის თანახმად, ინგლისური სასამართლო გადაწყვეტილებას მიიღებდა სტერლინგში და კურსს დაითვლიდა დარღვევის დღის მიხედვით, თუმცა შეცვლილი პრაქტიკით სასამართლომ გადაწყვეტილება გერმანულ მარკაში მიიღო. *Schorsch Meier v. Hennin*, [1975] 1 All E.R. 152. 1975 წლის საქმეში *Miliangos v. George Frank (Textiles) Ltd.* შვეიცარიულ გამყიდველსა და ინგლისელ მყიდველს შორის დადებულ ხელშეკრულებაში ვალუტა იყო შვეიცარიული ფრანკი. სასამართლომ გადაწყვეტილება მიიღო შვეიცარიულ ფრანკში. *Miliangos v. George Frank (Textiles) Ltd.*, [1975] 3 All E.R. 801. სასამართლომ გადაწყვეტილება ვალუტის სიმყარის შემცირებით ახსნა: „კურსის სტაბილურობასთან დაკავშირებული სიტუაცია არსებითად შეიცვალა 1961 წლის შემდეგ. ნაცვლად იმისა, რომ მსოფლიოს ძირითადი ვალუტები იყოს სტაბილურად ფიქსირებული, ღირებულების პერიოდული კლების/მატების გათვალისწინებით, მათი უმრავლესობა დღეს „მცოცავია“, ანუ არ აქვს თუნდაც დღიური ფიქსირებული გაცვლითი ღირებულება. ეს შეეხება ფუნტ სტერლინგსაც. ეს იმას ნიშნავს, რომ, ნა-

როდესაც ვალის ვალუტა უცხოურია, ხოლო სასამართლო გადაწყვეტილებას აშშ დოლარში იღებს, წარმოიშობა კონვერტაციის პრობლემა. მიდგომები განსხვავებულია შტატების და ფედერალური სასამართლოების დონეზე. მაგალითად, ნიუ-იორკის სასამართლოები კონვერტაციას ახდენენ ვადამოსულობის დღეს არსებული კურსის შესაბამისად. საქმეში *Librairie Hachette, S.A. v. ParisBook Center, Inc.* ფრანგ გამომცემელსა და ამერიკელ დისტრიბუტორს შორის ხელშეკრულებაში ვალის ვალუტა იყო ფრანგული ფრანკი. მოპასუხემ დაარღვია თანხის გადახდის ვალდებულება, ამ დროის განმავლობაში კი ფრანკი დოლართან მიმართებით გაუფასურდა. ნიუ იორკის უზენაესმა სასამართლომ გამოიყენა ვადამოსულობის დღეს არსებული კურსი¹⁰⁹ და განმარტა, რომ სხვაგვარად „მოვალე შესყიდული საქონლის საფასურის ვადის გადაცილებით მიიღებდა დაუმსახურებელ სარგებელს.“¹¹⁰

ფედერალური სასამართლოები განსხვავებულ მიდგომას უჭერენ მხარს და იყენებენ როგორც დარღვევის დღეს არსებულ, ისე გადაწყვეტილების მიღებისას¹¹¹ დადგენილ გაცვლით

ცვლად იმისა, რომ სიტუაცია, სადაც გაცვლითი კურსი იცვლება ვალდებულების დარღვევიდან გადაწყვეტილების მიღებამდე ან თანხის ფაქტობრივად გადახდამდე პერიოდში, ითვლებოდა გამონაკლისად, რის გამოც დადგენილი წესი ზოგადად სამართლიანად მიიჩნეოდა, ეს სიტუაცია ახლა წესად იქცა. შესაბამისად, მის საპასუხოდ გამოსავლის ფორმულის მოძებნა გახდა აუცილებელი სამართლის ინტერესებიდან გამომდინარე.“ საქმეში *Owners of M. V Eleftherotria v. Owners of M.V Despina R* გადაწყვეტილების უცხოურ ვალუტაში მიღების წესი გავრცელდა, ასევე, დელიქტურ ვალდებულებებზეც. *Owners of M. V Eleftherotria v. Owners of M.V Despina R*, [1979] 1 All E.R. 421. მოგვიანებით, ეს წესი გავრცელდა, ასევე, ხელშეკრულების დარღვევით გამოწვეულ ზიანის ანაზღაურებაზეც. *Services Europe Atlantique Sud (SEAS) v. Stockholms Rederiaktiebolag SVEA (The Folias)*, [1979] 1 All E.R. 421.

¹⁰⁹ ე.წ. „Breach Day Rule.“

¹¹⁰ *Librairie Hachette, S.A. v. ParisBook Center, Inc.*, 309 N.Y.S.2d 701 (1970).

¹¹¹ ე.წ. „Judgment Day Rule.“

კურსს.¹¹² საქმეში *Shaw, Savill, Albion & Co. v. The Fredericksbur* ამერიკული და ბრიტანული გემები ერთმანეთს შეეჯახნენ ბრიტანეთის ტერიტორიულ წყლებში. აშშ-ს ფედერალურმა სასამართლომ ბრიტანელ მოსარჩელეს მიაკუთვნა აშშ დოლარი გადაწყვეტილების მიღებისას არსებული კურსით.¹¹³ გადაწყვეტილების მიღების დღეს არსებული კურსის გამოყენება ეფუძნება მიდგომას, რომ ფულად ვალდებულებაში მხარეებმა უნდა ატარონ კურსის ფლუქტუაციის რისკი. თუმცა, სხვა შემთხვევაში აშშ-ს უზენაესმა სასამართლომ გერმანულ მარკაში გამოხატული ვალდებულება აშშ დოლარში დააკონვერტირა ვადამოსულობის დღეს არსებული კურსით.¹¹⁴

¹¹² *Deutsche Bank v. Humphrey*, 272 U.S. 517 (1926); *Hicks v. Guinness*, 269 U.S. 71 (1925).

¹¹³ *Shaw, Savill, Albion & Co. v. The Fredericksbur*, 189 F.2d 952, 956 (1951).

¹¹⁴ *Hicks v. Guinness*, 269 U.S. 71 (1925). იგივე შედეგი იხ. *Librairie Hachette, S. A. v. Paris Book Center, Inc.*, 309 N.Y.S.2d 701, 705 (1970). საინტერესოა, რომ აშშ-ს უზენაესი სასამართლოს მიდგომები ეფუძნება ან ხელშეკრულების შესრულების ადგილის, ან კოლიზიური სამართლის პრინციპებს. პირველი მიდგომით, თუკი შესრულება უცხო ქვეყანაში ხდება, აშშ-ს უზენაესი სასამართლო იყენებს გადაწყვეტილების მიღებისას არსებულ კურსს. *Deutsche Bank v. Humphrey*, 272 U.S. 517 (1926). მეორე შემთხვევაში, თუკი შესრულება ხდება აშშ-ში, სასამართლო იყენებს დარღვევის დღის კურსს. *Hicks v. Guinness*, 269 U.S. 71 (1925). კოლიზიური სამართლის პრინციპების შესაბამისად, თუკი დავის საგანი წარმოიშვა უცხოური სამართლის საფუძველზე, გამოიყენება გადაწყვეტილების მიღების დღის კურსი, *Deutsche Bank v. Humphrey*, 272 U.S. 517 (1926), ხოლო თუკი წარმოიშვა ფორუმის სამართლის საფუძველზე, გამოიყენება დარღვევის დღის კურსი. *Hicks v. Guinness*, 269 U.S. 71 (1925). აღნიშნული მიდგომა გაზიარებულ იქნა აშშ-ს საერთაშორისო კერძო სამართლის პირველ კოდიფიკაციაში, თუმცა არ იქნა მხარდაჭერილი მეორე კოდიფიკაციის მიერ. პირველი კოდიფიკაციის 423-ე სექცია ადგენდა, რომ „იმ ხელშეკრულების დარღვევით მიყენებული ზიანი, რომელიც ითვალისწინებს შესრულების ადგილის ვალუტისგან განსხვავებულ ფულად ვალდებულებას, გამოთვლილი უნდა იქნას შესრულების

ადგილობრივი ვალუტის გამოყენება ემსახურება ვალდებულების შესრულების გაიოლებას, ვინაიდან მოვალეს აღარ უწევს უცხოური ვალუტის მოპოვებაზე ზრუნვა. მეორეს მხრივ, გადაწყვეტილების მიღების დღეს არსებული კურსის გამოყენება იგივე შედეგს იძლევა, რასაც კრედიტორი მიიღებდა, თუკი სარჩელს უცხო ვალუტის ქვეყანაში წარადგენდა. თუმცა, კურსის დაცემისას და ვალდებულების შესრულების ვადის გადაცილებისას კრედიტორი განიცდის ზიანს.

ამერიკული სასამართლოები ცდილობენ კურსის განსაზღვრამ არ გამოიწვიოს კრედიტორის ან მოვალის უსამართლოდ დაზარალება. საქმეში *Paris v. Central Chiclera, S. de R.L.*¹¹⁵ ნასყიდობის ფასი დაფიქსირებული იყო მექსიკურ პესოში, აშშ-ს ფედერალურმა სააპელაციო სასამართლომ გამოიყენა გადაწყვეტილების დღეს არსებული კურსი. თუმცა, ამ შემთხვევაში მექსიკური პესოს კურსი იყო დაცემული, რის გამოც მოსარჩელემ იზარალა. საქმეზე განსხვავებული აზრი დაწერა ერთ-ერთმა მოსამართლემ, რომელმაც აღნიშნული შედეგის უსამართლობაზე გაამახვილა ყურადღება: „საქმის გაჭიანურებით მოპასუხემ მიიღო რვა ათას აშშ დოლარზე მეტი მოგება, და ამდენივე იზარალა მოსარჩელემ, თავისი მოთხოვნის თითქმის ნახევარი.“

ბოლოდროინდელი პრაქტიკით ამერიკული სასამართლოები დასაშვებად მიიჩნევენ გადაწყვეტილების უცხოურ ვალუტაში მიღებას. საქმეებში *In re Oil Spill by the Amoco Cadiz*¹¹⁶ და *Mitsui & Co. v. Oceantrawl Corp.*¹¹⁷ აშშ-ს ფედე-

ბის ადგილის ვალუტაში ვალდებულების დარღვევისას არსებული გაცვლითი კურსის შესაბამისად.“ ასევე, 424-ე სექციის თანახმად „როდესაც გადაწყვეტილება მიიღება სხვა ქვეყანაში წარმომოხილ ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნასთან დაკავშირებით, გამოიყენება გადაწყვეტილების მიღების დროს არსებული გაცვლითი კურსი.“

¹¹⁵ *Paris v. Central Chiclera, S. de R.L.*, 193 F.2d 960 (1952).

¹¹⁶ *In re Oil Spill by The Amoco Cadiz*, 954 F.2d 1279 (7th Cir. 1992).

¹¹⁷ *Mitsui & Co. v. Oceantrawl Corp.*, 906 F. Supp. 202 (S.D.N.Y. 1995).

რალურმა სააპელაციო სასამართლოებმა ასა-
ნაზღაურებელი თანხა უცხოურ ვალუტაში და-
ადგინეს. ასევე, მიდგომა შეცვალა არაერთმა
შტატმაც.¹¹⁸ ეს გამოიწვია ადგილობრივი ვა-
ლუტის წესის გახშირებულმა კრიტიკამ.¹¹⁹ აღ-
ნიშნულ კრიტიკას საინტერესოდ აყალიბებს
საგარეო ურთიერთობების შესახებ აშშ-ს მესა-
მე კოდიფიკაციის 823-ე სექციის ოფიციალური
კომენტარი:

b. გადაწყვეტილებები უცხოურ ვალუტაში.
ტრადიციული წესი შეერთებულ შტატებში იყო
ის, რომ სასამართლოები ვალდებულები არიან
თანხის დაკისრება მოახდინონ, მხოლოდ, აშშ
დოლარში, მიუხედავად იმისა, თუ რა არის ვა-
ლის თუ ზიანის ვალუტა. სასამართლოები, რო-
მლებმაც გააანალიზეს აღნიშნული მიდგომის
საფუძვლები, იგი დაუკავშირეს ან 1792 წლის
კანონს, რომელიც, როგორც ჩანს, სულ სხვა
მიზნით იქნა მიღებული, თუმცა ნებისმიერ შემ-
თხვევაში უკვე გაუქმებულია, ან ანგლო-ამერი-
კულ საერთო სამართალს, რომელიც, ასევე,
უარყოფილია ბრიტანეთის ლორდთა პალატის
მიერ 1976 წელს. იმის გათვალისწინებით, რომ
გაცვლითი კურსის სისტემა ფუნდამენტურად
შეცვლილია, რომელშიც ყველა ვალუტის, მათ

შორის აშშ დოლარის ღირებულება გამუდმე-
ბით იცვლება ერთმანეთის მიმართ, და ვინაი-
დან არ არსებობს საპირისპირო არგუმენტი, წი-
ნამდებარე სექცია, უნიფიცირებული სავაჭრო
კოდექსის 3-107 სექციის და ნიუ იორკის სასა-
მართლო კანონის 27-ე სექციის მსგავსად ად-
გენს, რომ შეერთებული შტატების სასამართ-
ლოებს აქვთ გადაწყვეტილებების უცხოურ ვა-
ლუტაში მიღების უფლება. თუმცა, გადაწყვე-
ტილება უცხოურ ვალუტაში მიღებული უნდა
იქნეს მხოლოდ მაშინ, როცა ამას მოითხოვს
კრედიტორი და როცა ამით საუკეთესოდ იქნე-
ბა მიღწეული მე-2 პუნქტში მოცემული მიზნე-
ბი. უცხოურ ვალუტაში მიღებული გადაწყვე-
ტილება შეიძლება შესრულდეს იმავე უცხოურ
ვალუტაში ან აშშ დოლარის ექვივალენტში გა-
დახდის დღეს არსებული კურსით.¹²⁰

თავად ხსენებული 823-ე სექცია შემდეგნაი-
რად არის ჩამოყალიბებული:

§ 823 უცხოური ფულადი ვალდებულებე- ბის შესახებ გადაწყვეტილებები: აშშ-ს კანო- ნი

(1) შეერთებული შტატების სასამართლოე-
ბი, ჩვეულებრივ, გადაწყვეტილებებს უცხო
ქვეყანაში წარმოშობილ ან უცხოურ ვალუტაში
გამოხატულ დავის საგანთან დაკავშირებით
იღებენ აშშ დოლარში, თუმცა მათ არ ეკრძაღე-
ბათ გადაწყვეტილების იმ ვალუტაში მიღება,
რომელშიც გამოხატულია ვალდებულება ან
რომელშიც მიყენებულ იქნა ზიანი.

(2) თუკი უცხოურ ვალუტაში გამოხატულ
ვალდებულებებთან დაკავშირებით სასამართ-
ლო გადაწყვეტილებას მიიღებს აშშ დოლარში,
უცხოური ვალუტიდან აშშ დოლარში კონვერ-
ტაცია უნდა მოხდეს ისეთი კურსით, რომელიც
კრედიტორს აღადგენს პირვანდელ მდგომარე-
ობაში და თავიდან აიცილებს ვადაგადაცილე-
ბული მოვალის გამდიდრებას.

კრედიტორის სანყის პოზიციაში ჩაყენება
გულისხმობს მდგომარეობას, რომელიც იარსე-

¹¹⁸ მათ შორის შტატებმა, რომლებმაც გაიზიარეს და
თავიანთ შიდა კანონმდებლობაში ასახეს The
Uniform Foreign Money Claims Act (UFMCA).

¹¹⁹ Restatement (Third) of the Foreign Relations Law
of the U.S. § 823(1) (Am. Law Inst. 1987) „[აშშ-ს
სასამართლოებს] არ ეკრძაღებათ გადაწყვეტილე-
ბის მიღება იმ ვალუტაში, რომელშიც ვალდებუ-
ლება გამოხატულია ან ზიანი იქნა მიყენებული.“];
Brand A. Ronald, Restructuring the U.S. Approach
to Judgments on Foreign Currency Liabilities:
Building on the English Experience, 11 YALE J. INT'L
L. 139 (1985) [ავტორი მიუთითებს, რომ ადგილობ-
რივი ვალუტის წესი უნდა შეიცვალოს უცხოური
ვალუტის წესით]; Dach J., Conversion of Foreign
Money: A Comparative Study of Changing Rules, 3
AM. J. COMP. L. 155 (1954) [ავტორი იკვლევს ვა-
ლუტის არჩევასთან და გადაცვლის კურსთან და-
კავშირებულ რეგულაციებს ამერიკასა და ევროპა-
ში და ემხრობა პოზიციას, რომ აშშ-ში ადგილობ-
რივი ვალუტის კურსის წესის შენარჩუნების საფუ-
ძველი არ არსებობს].

¹²⁰ Restatement (Third) of the Foreign Relations Law
of the U.S. § 823 cmt. b (Am. Law Inst. 1987).

ბეჭდა ვალდებულების შესრულების ან ზიანის არარსებობის პირობებში.¹²¹ დავის მონაწილე მხარეებმა არ უნდა მიიღონ დაუმსახურებელი სარგებელი ან სასჯელი ვალუტის კონვერტაციის შედეგად.¹²² კონვერტაციის დრო უნდა განისაზღვროს იმის მიხედვით, თუ როგორ შეიცვალა კურსი: თუკი უცხოური ვალუტის კურსი შემცირდა, კონვერტაცია უნდა მოხდეს ვალდებულების დარღვევის ან ზიანის მიყენების დროის მიხედვით, ხოლო, თუკი უცხოური ვალუტის კურსი გაიზარდა, კონვერტაცია უნდა მოხდეს ან გადანაწევების მიღების, ან ფაქტობრივად გადახდის დღეს არსებული კურსით.¹²³ თუმცა, სასამართლოს უფლება აქვს, სამართლიანობის პრინციპიდან გამომდინარე, თავად განსაზღვროს თუ როგორ მოახდენს კონვერტაციას.

ამერიკულ სამართალში გამოიყენება კონვერტაციის სამი ძირითადი თარიღი: ვალდებულების დარღვევის, გადანაწევების მიღებისა და ფაქტობრივად გადახდის თარიღი. გადანაწევების უცხოურ ვალუტაში მიღება ფაქტობრივად არის გადახდის დღეს არსებული კურსის გამოყენების ექვივალენტური.¹²⁴ ვალდებულების დარღვევის თარიღში იგულისხმება მომენტი, როცა ვალდებულება უნდა შესრულდეს, ან როცა მხარემ განაცხადა ვალდებულების დარღვევის განზრახვის შესახებ, ან, დელიქტური ვალდებულებისას - დელიქტის ჩადენის მომენტი.¹²⁵ თუკი თანხა გადახდილი უნდა ყოფილიყო სხვადასხვა დღეს, კონვერტაციის თარიღიც უნდა განისაზღვროს დამოუკიდებ-

ლად თითოეული გადახდისათვის.¹²⁶ როცა გადანაწევება ეხება ერთდროულად რამდენიმე ვალდებულებას, ყველა მათგანის მიმართ კონვერტაციის დრო უნდა განისაზღვროს დამოუკიდებლად.¹²⁷ რაც შეეხება გადანაწევების მიღების დღეს, ეს არის დღე, როცა სასამართლომ მიიღო გადანაწევება, მიუხედავად აპელაციის ვადებისა.¹²⁸ ფაქტობრივად გადახდის დღეს შეიძლება ვალდებულება შესრულდეს როგორც უცხოურ ვალუტაში, ისე გადახდის დღეს არსებული კურსით.¹²⁹ გამოიყენება ოფიციალური გაცვლითი კურსი, თუკი არსებობს, სხვა შემთხვევაში სასამართლო ეყრდნობა გონივრულ საბაზრო კურსს.¹³⁰

VI. დასკვნის ნაცვლად

თითქმის ყველა ქვეყნის ადგილობრივი სამართალი არეგულირებს უცხოური ფულადი ვალდებულების საკითხს. უცხოურ ფულად ვალდებულებებს მეტ ნაკლებად მსგავსად აწესრიგებს ამ სფეროში მიღებული საერთაშორისო ინსტრუმენტებიც.¹³¹ უმთავრესი საკითხი არის

¹²¹ Restatement (Third) of the Foreign Relations Law of the U.S. § 823 cmt. c (Am. Law Inst. 1987).

¹²² Restatement (Third) of the Foreign Relations Law of the U.S. § 823 cmt. c (Am. Law Inst. 1987).

¹²³ Restatement (Third) of the Foreign Relations Law of the U.S. § 823 cmt. c (Am. Law Inst. 1987).

¹²⁴ *Competex, S.A. v. LaBow*, 783 F.2d 333, 338 (2d Cir. 1986) [„გადახდის დღის წესი ეკონომიკურად არის უცხოური ვალუტის გადანაწევების წესის ექვივალენტური.“]

¹²⁵ Restatement (Third) of the Foreign Relations Law of the U.S. § 823 cmt. d (Am. Law Inst. 1987).

¹²⁶ Restatement (Third) of the Foreign Relations Law of the U.S. § 823 cmt. d (Am. Law Inst. 1987).

¹²⁷ Restatement (Third) of the Foreign Relations Law of the U.S. § 823 cmt. d (Am. Law Inst. 1987).

¹²⁸ Restatement (Third) of the Foreign Relations Law of the U.S. § 823 cmt. d (Am. Law Inst. 1987).

¹²⁹ Restatement (Third) of the Foreign Relations Law of the U.S. § 823 cmt. d (Am. Law Inst. 1987).

¹³⁰ *Vishipco Line v. Chase Manhattan Bank, N.A. (II)*, 754 F.2d 452 (2d Cir.1985).

¹³¹ მაგ. Convention Providing a Uniform Law For Bills of Exchange and Promissory Notes (1930), მუხლი 41 [გადახდის ვალუტა შეიძლება იყოს როგორც უცხოური ვალის ვალუტა, ისე გადახდის ქვეყნის ვალუტა. გამოიყენება ვადამოსულობისას არსებული კურსი. ვადის გადაცილებისას კრედიტორს უფლება აქვს მოითხოვოს შესრულების ადგილის ვალუტაში გადახდა ვადამოსულობისას ან ფაქტობრივი გადახდისას არსებული კურსით. მხარეებს აქვთ როგორც კურსზე, ისე ვალუტაზე შეთანხმების უფლება.]. Convention Providing a Uniform Law for Cheques (1931), მუხლი 36 [გადახდის ვალუტა შეიძლება იყოს უცხოური ვალის ვალუტა ან გადახდის ქვეყნის ვალუტა. გამოიყენება გადახდისას

თუ რომელ ვალუტაში უნდა გადაიხადოს მოვალემ და თუკი გადახდა ხდება ადგილობრივ ვალუტაში, როგორ გამოითვლება კონვერტაციის კურსი.

ქვეყნების უმრავლესობა დასაშვებად მიიჩნევს მხარეთა შეთანხმებას როგორც ვალის, ისე გადახდის ვალუტასთან დაკავშირებით.¹³² თუმცა არის გამონაკლისებიც.¹³³ თუკი შეთანხმებით არჩეულია გადახდის ექსკლუზიური ვალუტა (**effective clause**), მხარე ვალდებულია გადახდა არჩეულ ვალუტაში განახორციელოს.¹³⁴ გამონაკლისი შეიძლება იყოს შეუძლე-

არსებული კურსი. ვადის გადაცილებისას კრედიტორს უფლება აქვს მოითხოვოს შესრულების ადგილის ვალუტაში გადახდა ჩეკის წარდგენის ან ფაქტობრივი გადახდისას არსებული კურსით. მხარეებს აქვთ კურსზე და ვალუტაზე შეთანხმების უფლება. **European Convention on Foreign Money Liabilities (1967)**, მუხლები 1.1, 3, 4.1 [გადახდის ვალუტა შეიძლება იყოს უცხოური ვალის ვალუტა ან გადახდის ქვეყნის ვალუტა. გამოიყენება გადახდისას არსებული კურსი. ვადის გადაცილებისას მოვალე ვალდებულია დამატებით გადაიხადოს კურსის შემცირებით გამოწვეული სხვაობა. მხარეებს აქვთ კურსზე და ვალუტაზე შეთანხმების უფლება.].

¹³² პორტუგალიის სამოქალაქო კოდექსის 1638-ე მუხლის თანახმად, გადახდა უნდა განხორციელდეს შეთანხმებული ვალუტის მიხედვით. ხოლო, როცა ეს შეუძლებელია, 724-ე მუხლის თანახმად გადახდა უნდა მოხდეს ადგილობრივ ვალუტაში, გადახდის დღეს არსებული კურსით.

¹³³ საინტერესო დათქმას შეიცავს საფრანგეთის სამოქალაქო კოდექსის 1895-ე მუხლი, რომელიც კრძალავს სესხის დაბრუნებას უცხოურ ვალუტაში. ზოგადად ფულად ვალდებულებებთან დაკავშირებით საფრანგეთის სამოქალაქო კოდექსის 1343-3 მუხლი ადგენს, რომ თანხა გადახდილ უნდა იქნას ევროში. საერთაშორისო ხელშეკრულებებში და თანხის სასამართლო გადაწყვეტილებით დაკისრების შემთხვევებში შეიძლება უცხოურ ვალუტაში გადახდა. სხვა შემთხვევებში მხარეებს მხოლოდ მაშინ აქვთ უცხოურ ვალუტაზე შეთანხმების უფლება, თუკი ისინი კონკრეტულ პროფესიას წარმოადგენენ, სადაც უცხო ვალუტაში გადახდა ჩვეულებრივ მიღებულია.

¹³⁴ იტალიის სამოქალაქო კოდექსის 1278-ე მუხლის თანახმად მოვალეს უფლება აქვს უცხოურ ვალუ-

ტაში გადახდის ადგილის კანონი ამას კრძალავს.¹³⁵ შეთანხმების არარსებობისას ქვეყნების აბსოლუტური უმრავლესობა მოვალეს აძლევს უცხოური ფულადი ვალდებულების ადგილობრივ ვალუტაში შესრულების უფლებას. ეს განპირობებულია უცხოური ვალუტის მოპოვებასთან დაკავშირებული სირთულეების თავიდან აცილების, ასევე ადგილობრივი ვალუტის ცირკულაციის ხელშეწყობის მიზნებით.

კონვერტაციის კურსი სადავო საკითხია, ვინაიდან დაცული უნდა იყოს როგორც კრედიტორის, ისე მოვალის ინტერესი. ძირითადი პრინციპია ვალდებულების ღირებულების შენარჩუნება: კონვერტაციის მიზანი არ არის ვალდებულების მოცულობის ცვლილება. თუკი ვალდებულება ვადაში სრულდება, გამოიყენება გადახდისას არსებული გაცვლითი კურსი, ვინაიდან ამით მაქსიმალურად მიღწეული იქნება ვალდებულების ღირებულების შენარჩუნების მიზანი. ვადაგადაცილებისას კურსის ფლუქტუაციის რისკი გადადის მოვალეზე, ვინაიდან დაუშვებელია მოვალის დარღვევით იზარალოს კრედიტორმა და ისარგებლოს მოვალემ. ქვეყნების ნაწილი ვადაგადაცილებისას იყენებს ფაქტობრივად გადახდის დროს არსებულ კურსს, ნაწილი კი იყენებს ვადამოსულობისას არსებულ კურსს.¹³⁶ ორივე შემთხვევაში, შესაძლე-

ტაში გამოხატული ფულადი ვალდებულება ადგილობრივ ვალუტაში შეასრულოს ვადამოსულობისას არსებული კურსის შესაბამისად. გამონაკლისი დადგენილია 1279-ე მუხლში, როცა მხარეებმა გადახდის ვალუტა ექსკლუზიურად შეათანხმეს. ასეთ დროს მოვალეს მხოლოდ მაშინ შეუძლია ადგილობრივ ვალუტაში გადახდა, თუკი ვალის ვალუტის მოპოვება შეუძლებელია.

¹³⁵ ესპანეთის სამოქალაქო კოდექსის 1170-ე მუხლის თანახმად შესრულება უნდა მოხდეს ვალის ვალუტით, ხოლო თუკი ეს შეუძლებელია ესპანეთში მოქმედი ოქროს და ვერცხლის მონეტებით.

¹³⁶ მაგალითად, ნიდერლანდების სამოქალაქო კოდექსის 6:111 მუხლი აღიარებს ნომინალიზმის პრინციპს. 6:112 მუხლის თანახმად ფულადი ვალდებულება უნდა შესრულდეს გადახდის ადგილის ვალუტაში. 6:122 მუხლის თანახმად უცხოური ვალის შემთხვევაში კრედიტორს უფლება აქვს მოითხოვოს ადგილობრივ ვალუტაში გადახდა, თუკი

ბელია, დაზარალდეს კრედიტორი. ვადამოსულობისას არსებული კურსის გამოყენებისას კრედიტორი დაზარალდება, თუკი ფაქტობრივად გადახდის დღისთვის კურსი მოიმატებს, რითიც კრედიტორს წაერთმევა თანხის უფრო მყარ ვალუტაში კონვერტაციის შესაძლებლობა. ფაქტობრივად გადახდის დღეს არსებული კურსის გამოყენებისას კრედიტორი დაზარალდება, თუკი ადგილობრივი ვალუტის კურსი დაეცემა.

კრედიტორის ინტერესების დასაცავად ქვეყნები იყენებენ სხვადასხვა მექანიზმებს. ერთი ვარიანტი არის კრედიტორისათვის ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლების მინიჭება. ზიანი შეიძლება ანაზღაურდეს ზოგადი ნორმების მიხედვით, ან დადგინდეს სპეციალური წესი, რომელიც ზიანს ითვლის კურსებს შორის სხვაობით.¹³⁷ ალტერნატიულად, ქვეყნების ნაწილი ცდილობს გამოიყენოს ის კურსი, რომელიც კრედიტორის ინტერესებს უფრო მეტად

შეესაბამება: ან კრედიტორს ანიჭებს არჩევანის უფლებას, ან პირდაპირ ადგენს, რომ გამოიყენება კრედიტორისათვის უფრო სასარგებლო კურსი.

ცხადია, ზუსტად შეუძლებელია იმის დადგენა, თუ რა შინაარსის გათვალისწინება სურდა ქართველ კანონმდებელს სსკ 389-ე მუხლში. თუმცა, ეს არც არის მნიშვნელოვანი: კანონი არის არა ის, რაც კანონმდებელს „სურდა“, არამედ არის ის, რაც მან „დაწერა“ კანონის ნორმაში. კანონის ნორმის შინაარსის დადგენა უნდა მოხდეს მისი ტექსტის გონივრული წაკითხვის შედეგად. სხვა ქვეყნების უცხოური ფულადი ვალდებულებების მომწესრიგებელი დანაწესების ანალიზი და მათი გათვალისწინებით სსკ 389-ე მუხლის გონივრული წაკითხვა ადასტურებს, რომ მუხლის პირველი (და ყველაზე სადავო) წინადადება ეხება მხოლოდ უცხოურ ფულად ვალდებულებებს და იგი არ მოდის ნომინალიზმის პრინციპთან წინააღმდეგობაში.

მოვალეს არ შეუძლია მოიპოვოს უცხოური ვალუტა, მათ შორის, მაშინაც, როცა მხარეები ექსკლუზიურად შეთანხმდნენ ვალის ვალუტაზე. სარჩელის წარდგენის შემთხვევაში კრედიტორს უფლება აქვს გადახდა მოითხოვოს როგორც უცხოურ, ისე ადგილობრივ ვალუტაში [მუხლი 6:123]. გამოიყენება ფაქტობრივად გადახდის დღეს არსებული კურსი [მუხლი 6:124]. თუმცა, ვალდებულების დარღვევისას კრედიტორს აქვს კურსის დაცემით გამოწვეული ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება [მუხლი 6:125].

¹³⁷ ლუქსემბურგის სამოქალაქო კოდექსის თანახმად მოვალე უფლებამოსილია გადაიხადოს როგორც ვალის ვალუტაში, ისე ადგილობრივ ვალუტაში. კოდექსის 1153-1 მუხლის თანახმად კი ვადის გადაცილებისას მოვალემ უნდა აანაზღაუროს კურსის დაცემით გამოწვეული ზიანი, მათ შორის, როდესაც უცხოურ ვალუტაში ვალდებულება სასამართლო გადანყვეტილებითაა დაკისრებული. გამოჩვენებულია, როდესაც შესრულებას ხელი შეუშალა კრედიტორმა, ფორს-მაჟორმა, ან ამით კრედიტორს ზიანი არ მიდგომია.